

Banko-Utskottets Memorial N:o 2, angående verkställd undersökning och granskning af Riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning.

Kammarens sammanträde slöts kl. 2 $\frac{1}{4}$ e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 22 Februari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollet för den 15 och protokollsutdrag för den 19 uti innevarande månad upplästes och godkändes.

§ 2.

På grund af Kammarens förut fattade beslut företogs nu val af de tjugufyra valmän, hvilka, jemte ett lika antal valmän från Första Kammarren, skola, jemlikt 68 § Riksdags-ordningen, utse Riksdagens Justitieombudsman och hans efterträdare.

Af de för detta vals anställande i behörig ordning nu aflemnade röstsedlarne blef, med Kammarens begifvande, för det i 22 § af Kammarens arbetsordning angifna ändamål, ett visst antal åt vice Talmannen tillräknadt; och befanns, efter rösternas uppteckning och sammanräkning, valet hafva utfallit sålunda, att till valmän blifvit utsedde:

Herr <i>Anders August Anderson</i>	med 96 röster
” <i>B. Benedicks</i>	” 96 ”
” <i>O. F. Brunberg</i>	” 96 ”
” <i>R. Th. Ch. Busck</i>	” 96 ”
” <i>O. E. L. Dahm</i>	” 96 ”
” <i>B. F. Ekerot</i>	” 96 ”
” <i>Eric Ersson</i> från Jemtlands län	” 96 ”
” <i>C. J. Grafström</i>	” 96 ”
” <i>Z. Grape</i>	” 96 ”
” <i>Anders Gudmundsson</i>	” 96 ”
” <i>G. W. Gumælius</i>	” 96 ”
” <i>S. A. Hellerström</i>	” 96 ”
” <i>E. J. Janson</i> från Wermlands län	” 96 ”
” <i>And. Nilsson</i> från Malmöhus län	” 96 ”
” <i>Joh. Olsson</i> från Calmar län	” 96 ”
” <i>Matts Pehrsson</i>	” 96 ”
” <i>E. M. Sederholm</i>	” 96 ”

Herr <i>Magnus Svensson</i>	med 96 röster
„ <i>J. E. Tranchell</i>	„ 96 „
„ <i>S. Trägårdh</i>	„ 96 „
„ <i>C. Fr. Winkrans</i>	„ 96 „
„ Friherre <i>H. S. K. Åkerhjelm</i>	„ 96 „
„ <i>P. Östman</i>	„ 96 „
„ <i>Jöns Pehrsson</i>	„ 93 „
Härefter skedde val af tre dessa valmäns suppleanter, hvartill utsågos	
Herr <i>Jon Jonsson</i> från Gefleborgs län	med 64 röster
„ <i>J. J. Magnell</i>	„ 64 „
„ <i>Joh. Sjögren</i>	„ 64 „

Och bestämdes genom lottning, att ordningen mellan dessa, med lika röster utsedde suppleanter skulle blifva sådan som här nu upptagits.

Efter sålunda förrättade val ställde Herr Talmannen till de nu utsedde valmännen och deras suppleanter en erinran om det för dem denna dags eftermiddag kl. 6 i Första Kammarens samlingsal utsatta och anslagna sammanträde.

§ 3.

I stället för Herr *Julius Lindström*, som uppå derom gjord begäran undfått entledigande från det uppdrag, han af Kammaren erhållit att såsom Revisor deltaga uti innevarande års granskning af Statsverkets, Riksbankens och Riksgälds-verkets tillstånd, styrelse och förvaltning, blef nu, medelst derom, enligt Kammarens beslut den 19 i denna månad förrättadt val, till Revisor utsedd:

Herr *G. C. Witt* med 96 röster.

§ 4.

Utdrag af protokollet, rörande de i nästföregående tvänne §§ omförmälda val upplästes och godkändes.

§ 5.

Föredrogs ånyo och punktvis Stats-Utskottets Memorial *N:o 10*, angående förskott å afföningen för den hos Kamrarne och Utskotten samt Riksdagens Kansli anställda betjening.

Samtliga de af Utskottet i detta Memorial gjorda hemställanden bifölls.

Likaledes bifölls:

Stats-Utskottets Memorial *N:o 11*, angående anvisande af arvode för befattningen med tryckta riksdagshandlingars mottagning, vårdande och utdelning, äfvensom samma Utskotts Utlåtande

N:o 12, i anledning af väckta motioner om anstånd med ränte- och kapitalinbetalningarne å lånet för sjön Wesans uttappning.

§ 6.

Vid ånyo skedd föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande *N:o 13*, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, om anvisande af särskildt anslag för allmänna arbeten under år 1868 till beredande af arbetsför-

tjenst åt den i följd af missväxt och dyr tid nödställda befolkningen inom vissa delar af landet, begärdes ordet af:

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Då Stats-Utskottet icke ansett sig kunna i sin helhet biträda Kongl. Maj:ts här aflättna nådiga Proposition, så nödgas jag med några ord fästa uppmärksamhet på de förhållanden, hvilka framkallat denna Proposition och som visserligen icke, sedan den afgafs, i någon väsendtlig mån förändrats.

Det är ett icke ovanligt förhållande, att, då en tid af ovanlig brist och deraf framkallade höga pris på lifsmedel inträffar, och då denna tid är åtföljd af stor nedsättning i den allmänna företagsamheten, Staten träder emellan för att bereda tillfälle till arbetsförtjenst åt dem, som nödgas lefva för dagen och äro beroende af dess vexlande förhållanden.

För närvarande ega nämnda olyckliga omständigheter rum i vårt land i ovanligt hög grad. I följd af felslagen skörd på råg i nästan hela landet och svag skörd å andra sädeslag i flera delar deraf och i följd af missväxt i andra länder har spanmålsbrist uppstått och förorsakat ovanligt höga spanmålspris. Motgångar, minskad kredit och deraf följande modlöshet hafva verkat nedtryckande på den enskilda företagsamheten. Härtill kommer, att Staten, hvilken under sednare femton åren uppträdt såsom arbetsgifvare i stor skala, under detta år af finansiella skäl ansett sig böra minska denna sin verksamhet högst betydligt. År finnas då omkring 13 millioner R:dr upparbetats på jernvägar och ensamt på statsbanor användes år 1863: circa 8,900,000 R:dr, 1864: 8,800,000 R:dr, 1865: 8,800,000 R:dr, 1866: 6,576,000 R:dr, 1867: mellan 4 och 5 millioner R:dr — jag kan ej nu erinra mig den exakta summan — under det att rör 1868 endast 2,000,000 R:dr äro tillgängliga. Dessa sistnämnda bestå af 1,500,000 R:dr, som återstå till arbeten å Wermlands-banan, sedan denna bana måst öfvertaga en del arbetsmateriel från öfriga andra banor, hvarpå för närvarande ej bygges, samt 500,000 å 600,000 R:dr för sammanbindningsbanan. De enskilda jernbanorna äro samtliga afsynade, och om å dessa något arbete ännu återstår, är denna återstod obetydlig och kan ej komma någon stor del af den arbetssökande befolkningen till godo.

Det är naturligt, att en så stor inskränkning i allmänna arbeten skulle äfven under normala förhållanden låta känna sig, ehuruval den då skulle till stor del ersättas af den enskilda företagsamheten och ej framkalla så svåra följder som nu, och som äro för väl kända för Kammarens ledamöter, för att jag derpå skulle behöfva citera några särskilda exempel, ehuru de visserligen icke saknas. Gifvet är emellertid, att tryckningen af alla dessa förhållanden skall, i en tid som den närvarande, blifva utomordentligt stark. Kongl. Maj:t har dertöre insett nödvändigheten af att ega någon utväg att under den form, som är i moraliskt och ekonomiskt hänseende fördelaktigast, kunna erbjuda hjälp, och då undsättningsfonden är i det aldri närmaste medtagen, samt den enda tillgång, som för Kongl. Maj:t är disponibel, eller lilla kreditivet, till det belopp, som Riksdagen kommer att bestämma, bör besparas till oförutsedda, högst tvingande fall, så har Kongl. Maj:t icke tvekat att för allmänna arbeten begära ett större belopp, hvartör sådana arbeten skulle kunna så tidigt anordnas att nöd derigenom förekom.

Jag ber nu att få yttra några ord om de skäl, som Stats-Utskottet anfört för vägradt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i sin helhet. Stats-Utskottet har sagt, att "om Riksdagen på förhand anvisade särskilda anslag i hufvudsakligt syfte att bereda arbete, utan att sjelfva arbetsföretagets nödvändighet eller behöflighet utgjorde väsendtligaste skälet till dess ävägabringande, skulle ock lätt kunna inträffa, att den inom en ort väl behöfliga arbetskraften blefve ryckt från gagneligare och nödvändigare företag, samt att den enskilde arbetsgifvaren nödgades inställa dylika företag, då han icke vore i tillfälle betala så hög arbetslön, som kunde utfästas för de allmänna arbetena."

Emot dessa farhågor talar likväl, att arbetslönerna i de flesta delar af landet äro i hög grad nedtryckta och arbetslöshet allmän, i följd hvaraf äfven en stor del af landets lösa befolkning stryker omkring på landsvägarne. Detta är en erfarenhet, som kan vitsordas icke blott af dem, som bo vid de stora stråkvägarne, utan äfven af dem, som hafva sina hemvist vid de mindre och dit strömmen nu hunnit. Det är tyvärr icke sannolikt, att dessa bedröfliga förhållanden skola med vårens och sommarens annalkande i väsendtlig mån förbättras; ty, såsom sagdt är, den enskilda företagsamheten ligger af kända skäl nere, och der denna ligger nere, afhjelpar icke årstiden en så stor arbetsbrist som den närvarande, om ock med våren och sommaren ett något större arbetsbehof inträder.

Vidare har Stats-Utskottet inskränkt användandet af de äskade medlen till endast kommunikationsförbättringar, under det att Kongl. Maj:t ansett dem äfven böra få till sjösänkningar och vattenaftappningar användas. Stats-Utskottets förnämsta skäl häremot har varit, att dessa sednare företag i allmänhet endast skulle bereda fördel åt deltagarne deri och således åt några få enskilde på det allmännas bekostnad; men då dessa företag äro afsedda att minska frostländigheten, komma de att i vidsträcktare måtto vara till gagn i de orter der de ega rum. Frosten är en fiende icke blott för våra nordliga provinser, utan den hemsöker äfven andra, sydligare belägna delar af vårt land — ett förhållande, hvarå bevis, om sådana vore här behöfliga, stå att finna i de många framställningar i för handen varande ämne, som till Regeringen från Konungens Befallningshafvande i åtskilliga län ingått. Dessa företag, att minska frostens förhärjande verknningar, afse lika mycket som kommunikationsförbättringar, allmänhetens bästa, och de äro oftast för delegarne i företaget åtföljda af så stora kostnader, innan någon afkastning erhålles, att den jord, som genom dem vinnes, verkligen kan sägas vara köpt.

Stats-Utskottet har vidare ansett, att dessa bidrag icke böra lemnas till de trakter, "der arbetslönerna fortfarande hålla sig höga". Detta är visserligen icke inlagdt såsom speciellt vilkor för anslaget, men Utskottet har uttryckt den önskan, att Kongl. Maj:t vid medlens utdelande skulle inskränka sig till sådana orter, der arbetslönerna äro nedtryckta. Det ligger i sakens natur, att ett anslag som begäres för att bereda arbete till lindrande af nöd icke användes der arbete derförutan finnes och minst der arbetet står högt i pris, men arbetsprisen vexla ofta inom kort och äro väsendtligen beroende af arbetets beskaffenhet, så att praktiska svårigheter kunna möta att ovilkorligt följa Stats-Utskottets åsigt, helst orter

finnas der den egentliga arbetstiden är så kort, att arbetslönerna i följd derat ständigt hålla sig högre än annorstädes.

En anmärkning, som icke af Stats-Utskottet blifvit framställd, men som ligger nära till hands, är den, att anslag för ett år, isynnerhet till väganläggningar, skulle innebära ett löfte om fortsättning af samma anslag för framtiden, emedan det icke är så lätt finna sådana företag, hvilka inom ett år kunna afslutas. Nu är dock förhållandet, att de flesta vägföretag kunna afdelas i flera delar, och om icke fördelar vinnas i sin helhet, hvilka dessa vägföretag skulle framkalla, kan dock ett godt partielt resultat vinnas. Och då anslagen endast afse ett år, så ligger i sakens natur, att Kongl. Maj:t bland de ganska talrika ansökningarne skall bevilja anslag till sådana företag, som i och för sig utgöra ett helt.

Jag misskänner visserligen icke den omsorg att spara med Statens medel, som Stats-Utskottet ådagalagt vid nedsättningen af detta anslag, och jag skall derföre icke heller, om Kongl. Propositionen blir bifallen, iirågasätta någon förändring i det afstyrkande, som Utskottet i nästföljande Utlåtande afgifvit vid ett likartadt anslag, då jag har anledning antaga, att Kongl. Maj:t, om det större anslaget erhålles, blir i tillfälle att tillgodose de orter, som i den sednare Propositionen afses; men huru stor är vår gemensamma önskan att hushålla med Statens medel må vara, och huru befogad den än är, då återställandet af den finansiela jemnvigten är en af de viktigaste omsorgerna för Regeringen och Representationen, måste denna sparsamhet ej förhindra beviljande af anslag, hvilka äro för alldeles oundgängliga behof afsedda. Till dessas antal hör det ifrågavarande, enär det här gäller, att den fattigaste delen af befolkningen skall få tillfälle att förtjena bröd för sig och de sina. Den är van vid försäkelser, och det bröd, som kan dem beredas, blir i alla fall icke större eller rikligare, än att det tager all möjlig ansträngning å de fattiges sida i anspråk.

Jag anhåller om bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr Bälter Sven Ersson: Stats-Utskottet har, likasom Kongl. Maj:t, godkänt såsom riktig den åsigt att, der Statens mellankomst oundgängligen pakallas för lindrande af nöd, uppkommen i följd af missväxt inom vidsträcktare områden, hjälpen företrädesvis bör lemnas genom beredande af tillfällen till arbetsförtjenst för den nödlidande befolkningen; men Utskottet har, under förutsättning att, med de redan lemnade undsättningsanslagen och den enskilda välgörenhetens gåfvor, den mest trängande nöden skall vara afhjelpat, åtminstone intilldess sommaren kunde lemnas ynnigare tillfälle till arbetsförtjenst, samt med afseende derpå att endast arbeten, som afse nödiga kommunikationsförbättringar, lämpligen kunde utgöra föremål för understöd, funnit sig endast böra tillstyrka att blott en del af den utaf Kongl. Maj:t äskade summan måtte med 200,000 R:dr särskildt varda anvisad, på det att arbetsföretagen i de orter, der Statens biträde oundgängligen påkallades, måtte, i den mån årstiden det tillåter, kunna taga sin början.

På grund af den sålunda godkända åsigten, att arbete ger bröd, och den tryckande erfarenheten, att skuldsättningen förlänger deras nöd, hafva de af förra årets missväxt hårdast hemsökta menigheterna bland Dalarnes

befolkning begärt tillfälle till inkomstgifvande arbeten inom orten, men ansett sig böra undvika, eller till det yttersta inskränka anhållan om undsättningslån, der sådan anhållan varit oundviklig, redan under den tid, då understöd af Staten i dylik form var att tillgå. Behof utaf ytterligare understöd af sådan beskaffenhet har dock sedermera inom orten framträdt, utan att genom den enskilda välgörenheten kunna fullständigt afhjelpas, samt hänvisat kommunerna så väl som enskilde till ökade försäkelser och uppoffringar, hvilka i en ort, der nästan hvarje jordegare tillika är arbetssökande hos andra, icke i väsendtlig mån kunna minskas af jordbruksarbeten vid den inträdande sommaren, utan fastheldre bliwa allt mera kännbara, i den mån som de tillgängliga lifsmedelsförråden emot skördetiden blifva fullständigt förtärda och svårare att ersätta. För befolkningen i en sådan ort är, i följd deraf, tillfällen till särskilda inkomstgifvande arbeten, under för handen varande förhållanden, högst utaf behofvet påkallade, och den har äfven fäst sin förhoppning om hjälp i den tryckande nöden på de arbetstillfällen, hvarom Länsstyrelsen, på vederbörande menigheters begäran, gjort underdånig framställning. Med visshet har den räknat ibland annat derpå, att, sedan Norrmännen, för att bereda en lättare gemenskap emellan begge rikena öfver Trysild genom Transtrands och Lima socknar i Dalarne, anslagit erforderliga medel för vägarbetet inom Norska gränsen, med vilkor att inom viss tid motsvarande väganläggning å Svenska sidan komme till utförande, Svenska Staten skulle bekosta denna kommunikationsleds öppnande mot Norrige, utan att, på sätt Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen uti dess utlåtande i frågan föreslagit, fordra deltagande af nyssnämnda menigheter med en sjettedel af anläggningskostnaden, helst då arbetet nu endast ifrågakommer såsom en undsättningsanstalt i följd af de missväxter hvarmed dessa menigheter blifvit hemsökta; och då dessa menigheter, dels till följd af 8 års efter hvarandra följande svaga eller felslagna skördar, dels till följd af den tryckande roteringen af 40 soldater på icke fullt 24 mantal, dels ock till följd af deras uppoffringar för allmänna byggnader och derstädes under många år pågående allmänna storskittet äro så djupt skuldsatta, att de äfven under vanliga förhållanden nu mera sällan kunna påräkna fördelaktigare bergningsvilkor, än som i andra orter skulle anses såsom tryckande, outhärdlig nöd.

Om Dalarnes arbetsföra, nödställda befolkning nödgas se sina ofvannödmärda förhoppningar och beräkningar tillintetgjorda genom tillämpning af de åsigt, som Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen och Stats-Utskottet i ämnet uttalat, skall den utan tvivel finna sig valet förelagdt emellan, antingen urhårdandet af den hungersnöd, som icke kan afhjelpas med ett till mindre än två femtedelar af dertill knappt beräknade medel nedsett understöd, — eller bettlandet i andra lyckligare lottade delar af landet, der tillräckligt arbete för alla arbetsbehöfvande ändock icke kan af enskilde tillhandahållas, eller ock utvandringen till andra länder, dit hoppet om en rikligare utkomst för arbetaren lockar, om ock det för mängden måhända enlast sviker.

Till Riksdagen huser Dalarnes folk den förtröstan, att Riksdagen vill befria det från ett sådant val, då det, huru det skulle komma att utfalla, endast kan lända till skada för landet, som så vil behöfver att bibehålla alla

sina arbetare i den gagnande verksamhet, som eljest måste på omförmälda sätt i ett eller annat hänseende för många bland dem gå förlorad.

Då förhållandena i flera andra län utan tvivel äro lika beskaffade; då de beräknade eller godkända kostnaderna för ifrågakämda anläggningar och förbättringar af vägar och andra kommunikationsanstalter betydligt öfverstiga den summa som Kongl. Maj:t i Dess nådiga Proposition äskat för den nödställda befolkningens i vissa delar af landet understödjande med arbetstillfällen; och då vid sådant förhållande det för den nödställda befolkningen i Dalarne afsedda och oundgängligen behöfliga understödsbeloppet derförutan icke kan påräknas; så föranlätas jag vördsamt yrka att, med ändring af hvad Stats-Utskottet i den delen föreslagit, Riksdagen måtte till Kongl. Maj:ts disposition för innevarande år anvisa det af Kongl. Maj:t äskade belopp af 500,000 R:dr till användande på sätt Stats-Utskottet sig derom utlätit.

Herr Grefve Posse: Herr Talman! Mine Herrar! Den grundsats, att Staten skall uppträda såsom arbetsgifvare, då arbetslöshet och ogynnsamma förhållanden uppstå, den har Stats-Utskottet i dess Betänkande icke bestridt — det är endast i afseende på utsträckningen och sättet för tillämpningen af denna grundsats, som Utskottet varit af annan mening än Regeringen. En lång erfarenhet har visat oss, att en del af landet ganska ofta behöfver undsättning utaf öfriga delar af riket. Detta förhållande manar utan tvivel till eftertanke, om icke i denna del af landet särskilda förhållanden ega rum, som påkalla särskild uppmärksamhet från Statsmagternas sida. Jag vet att den eger inom sig stora resurser, stora rikedomar, men det är icke nog att ega dem, de måste äfven deplojerar och göras fruktbarande, och detta efter ett visst system, och icke såsom nu plockvis. Jag tror att dessa förhållanden äro så egendomliga, så olika dem, som ega rum inom öfriga delar af landet, att denna dess utveckling icke kan fortgå på samma sätt som i de sydliga delarne. Något allvarligt, något för framtiden betryggande bör göras, det är alldeles klart.

Hvad nu särskildt det ifrågavarande anslaget beträffar, så afser det icke endast någon viss landsdel, utan gäller landet i allmänhet. Det är oss alla väl bekant, att nära nog öfver hela Sverige hafva ogynnsamma förhållanden föranledt en svår ställning för arbetsbefolkningen. Till afhjelpande häraf skulle icke ens alla Statens tillgångar vara tillräckliga. Jag är öfvertygad, att hvilken summa än beviljades, den blefve otillräcklig, ty i samma mån den summa Regeringen får till sin disposition ökas, i lika mån stegas anspråken i alla landsändar. Staten har ansträngt sig för att afhjelpa den rådande nöden; och de norra provinserna erhöles en tydlig vink, att Staten uttömt sina tillgångar, och hänvisades att ordna sig, så godt omständigheterna och den enskilda välgörenheten medgäfvos. Jag är öfvertygad, att antingen Regeringen finge 500,000 eller 200,000 R:dr, blefve beloppet otillräckligt, men det skulle endast locka till ökade anspråk, om summan blefve större.

I afseende å sättet för medlens användande, har här blifvit anmärkt såsom felaktigt, att Stats-Utskottet fäst det vilkor, att beloppet skulle användas till anläggning och förbättring af vägar och andra kommunika-

tionsanstalter. För denna hemställan har Utskottet gifvit goda skäl; det har sagt, att fördelarne deraf i större eller mindre mån tillfalla en hel landsort, då deremot, i händelse det äskade anslaget skulle användas till understöd för utförande af sjösänkningar och vattenaftappningar, fördelen af dylika arbeten tillkomme förnämligast deltagarne. För min egen del vill jag endast tillägga, att jag tror mig veta, att Regeringen innau riksdagens slut kommer att framställa särskildt förslag om utdikningar och vattenaftappningar, och jag anser således att vi nu icke böra gå den i förväg, utan inskränka oss att anslå medel till kommunikationsanstalterna, och detta så mycket heldre som jag för min del hyser stora betänkligheter att bevilja medel till afdikningar å en trakt framför en annan. Det är klart, att antingen det är ett kärr eller en frostländig mark, som skall afdikas, så skola dessa afdikningar ske efter visst bestämdt system, och då detta torde kunna inverka på de klimatiska förhållandena, vore det ju synnerligen välbetänkt, om vissa grunder uppgjordes, efter hvilka afdikningarne kunde ske.

Hvad de i Utskottets förslag sist omnämnda villkor beträffa, så synas mig dessa theoretiskt rigtiga, fastän måhända något svåra att praktiskt tillämpa; ty det kunde vara tänkbart, att sedan anslag erhållits för ett sådant arbetsföretag, arbetslönerna i orten just till följd deraf sedan kunde komma att stiga högre än på förhand beräknats. Emellertid tror jag, att skälen för den inskränkning, Stats-Utskottet gjort, äro väl grundade, och jag anhåller derför om bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Nils Larson: Jag vill ingalunda klandra eller misskänna den benägenhet att spara med Statens medel, som man har hört inom Riksförsamlingen uttalas, och som man ser uppenbara sig hos Stats-Utskottet, synnerligen i nu förevarande fråga; men jag tycker mig finna, att denna fråga, vid den behandling densamma varit inom Utskottet underkastad, blifvit placerad något på sidan om den ställning, inom hvilken den bör ses och bedömas, för att rätt kunna afgöras. I afseende på frågans omfattning har Stats-Utskottet, med anledning af ett yttrande i Kongl. Maj:ts nädiga Proposition, ansett sig kunna yttra, att det här skulle vara fråga om att gifva anslag till beredande af arbetsförtjenst åt befolkningen inom orter, der ej någon verklig nöd för närvarande vore för handen. Det torde vara för hvar och en af Kammarens ledamöter temligen nogsamt bekant, att arbetsbrist existerar öfverallt i vårt land. Åtminstone har jag af allmänna tidningarne sett, hurusom redan i höstas arbetsfolk strömmade till hufvudstaden, för att söka arbetsförtjenst, som saknades på landsbygden. För min del kan jag ej annat än erkänna, att det varit ett mycket välbetänkt förbehåll Kongl. Maj:t velat göra, då han äfven hemställt, att man borde taga i betraktande, om icke äfven inom andra orter än Norrland man borde sätta åtskilliga allmänna arbeten i verket, för att bereda arbetsförtjenst åt befolkningen, som eljest skulle vara i saknad deraf, och detta så mycket mer välbetänkt som Kongl. Maj:t dermed har velat förekomma, att det anslag, som utaf Riksdagen komme att beviljas, skulle på förhand fästas vid vissa orter. Det är temligen påtagligt, att under den tid, som förflyter emellan aflemmandet af Kongl. Maj:ts nädiga Proposition och den tidpunkt då understödet skall

utgifvas, förhållandena kunna komma att i ett eller annat afseende förändras, och att den fördelning, som man kunde hafva tänkt sig vid frågans första behandling, icke bör ega rum vid den tid, då frågan af Kongl. Maj:t slutligen pröfvas. Det är exempelvis i den Kongl. Propositionen särskildt antydt, hvad Norrbotten beträffar, att det ännu är ofärdigt, huruvida under årets lopp arbetena å Luleå elfs kanalisering skola kunna upptagas. Om emellertid detta skulle inträffa, hvilket jag dock måste erkänna icke är särdeles sannolikt, så är det klart att behovet af andra åtgärder, för att skaffa folket i *den* orten arbetsförtjenst, blefve i samma mån mindre.

Vidare har Stats-Utskottet vid framställningen af motivera för sitt beslut uttalat en grundsats, som jag erkänner vara fullt riktig; det är nemligen den, att man vid beviljande af anslag till beredande af arbetsförtjenst icke så att säga uteslutande bör afse detta ändamål, utan tillika bör se till, att det arbete, som skall verkställas, i och för sig sjelft är af nytta och gagn och förtjenar att understödjas. Jag erkänner riktigheten af denna grundsats, men jag erkänner icke, att i förevarande fall funnits någon anledning att framställa den såsom ett skäl till inskränkning af det anslagsbelopp Kongl. Maj:t begärt. Kongl. Maj:ts Proposition gifver icke någon anledning att antaga eller befara, att Kongl. Maj:t vid dispositionen af det nu ifrågakända anslaget skall förbise vigten af denna grundsats; och de inom landet för öfrigt existerande förhållanden gifva icke heller anledning att befara något sådant. Men känt är, att inom hela vårt land och inom hvilken särskild del deraf som helst det ingalunda saknas tillfällen till åstadkommande af sådana arbeten, som i och för sig sjelfva äro så nödvändiga eller viktiga, att Staten kan anse sig dertill böra lemna understöd äfven utan hänsyn att dermed vinna annat än sjelfva arbetet.

Se vi på de framställningar i ämnet, som af vederbörande Konungens Befallningshafvande blifvit hos Kongl. Maj:t gjorda, så måste, enligt min åsigt, hvar och en erkänna, att de företag, som der äro afsedda till föremål för det åskade anslaget, verkligen äro af behovet påkallade. Dessa uppgå till betydligt högre summor, än hvad Kongl. Maj:t nu begärt; de belöpa sig till öfver 800,000 R:dr, då Kongl. Maj:t begärt endast 500,000 R:dr. Men utom de behof, som i nu afhandlade Kongl. Proposition blifvit omförmälda, finnes det inom vårt land en mängd andra, som, efter hvad jag tror mig kunna påstå, och att döma efter Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens yttrande, äro lika nödvändiga som de nyss onämnda. Som man vet, brukar Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen för hvarje riksdag till Kongl. Maj:t afgifva ett s. k. generalförslag, der de gjorda framställningarne om anslag till allmänna arbeten upptagas uti särskilda afdelningar och under tre klasser. I en afdelning upptager Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen företag af den storlek, att de vid utförandet ej kunna hänvisas till erhållande af bidrag från de allmänna fonder för vägbyggnader och vattenaf tappningar, som af Riksdagen beviljas, utan att de hvar för sig skola framläggas till Riksdagens pröming. Under denna afdelning befinnas de af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen nu sednast framställda förslag uppgå i första klassen till så stort belopp, att, med beräkning att Kronan tillskjuter två tredjedelar af kostnadsbeloppet, 408,400 R:dr i statsbidrag

erfordras för deras utförande, och afse företag i Jönköpings, Örebro, Elfsborgs m. fl. län; i andra klassen erfordras efter samma beräkningsgrund 100,000 R:dr. I en annan afdelning af generalförslaget upptager Styrelsen sådana mindre företag inom 20 af rikets 24 län, hvilka lämpligen kunna understödjas genom bidrag från de allmänna fonder för dylika arbeten, som vid hvarje riksdag beviljas; för dessa erfordras i första klassen 746,830 R:dr, i andra 569,700 R:dr och i tredje klassen 75,500 R:dr. Sammanför man nu dessa under båda afdelningarne erforderliga belopp i hvardera af de tre klasserna, så erhåller man i första klassen ett belopp af 1,155,230 R:dr, i andra 669,700 och i tredje 75,500 R:dr. Men då i första klassen endast upptagas sådana företag, som Väg- och Vattenbyggnads-styrelsen anser alldeles nödvändiga — ej allenast nyttiga — och då det belopp, som dertill erfordras, uppgår till öfver 1,000,000 R:dr, så torde deraf alldeles klart framgå, att man ej behöfver befara, att Kongl. Maj:t af nu ifrågavarande anslag gifver något åt andra företag, än som deraf äro förtjenta. Och då dertill kommer, att man på samma gång kan vinna det afsevärda ändamålet att skaffa arbetsförtjenst åt den obemedlade befolkningen, som eljest icke är i tillfälle att få full tillgång på arbete, så synas giltiga skäl tala för bifall till hvad Kongl. Maj:t i den nådiga Propositionen begärt, och jag anhåller därför om proposition på bifall till densamma.

Herr Key: En af våra stora häfdatecknare har yttrat: Endast ett kraftigt och härdigt folk kan bebo Sveriges bygder, annars vore det förloradt, och i sanning! det erfordrar en stark lifskraft och viljeenergi att bebo i synnerhet de nordligaste delarne deraf, ja, hvad mera är, det erfordrar försakelsens mod och tålmod. Jag ber att få tillkännagifva min djupa högaktning för Norrlands härdiga och sträfsamma befolkning, men dylika egenskaper behöfvas också, i fall ej detta Norrland slutligen skall, om icke *depraveras*, så *envervas* af att fortfarande lefva på allmän bekostnad; ty, säge hvad man vill, den närvarande frågan gäller visserligen äfven det öfriga Sverige, men hufvudsakligast Norrland. Principen är dessutom värdig; konsekvent utsträckt och tillämpad skall den föra oss rakt in i kommunismen. Skola vi erkänna Statens skyldighet att lemna understöd, icke till arbetaren för arbetets skull utan till arbetet för arbetarens skull; och detta under alla förhållanden? Skola vi proklamera, — att enhvar som antingen icke kan, icke får eller icke vill arbeta har rättighet att lefva på Statens bekostnad obegränsadt? Jag tror dessutom, att Norrland, lemnadt åt sig sjelft, nog skall reda sig; utom sitt åkerbruk, sin linodling och sina ladugårdsprodukter har det sitt fiske och sin jagt, hvarigenom Norrländingen, likt Amerikas nybyggare, åter icke sofvel till brödet utan bröd till soffet. Jag tror därför icke, att en felslagen spanmålsskörd innebär fullt detsamma för Norrländingen som för det öfriga Sveriges invånare. Det är vidare dess lösa arbetsbefolkning, sammanströmmande från olika håll och kanter till bedrivande af skogssköfvingen, denna förbannelse af en olämplig eller otillämpad lagstiftning, som tynger på Norrland. Dessutom, der, uti uppgjorda kostnadsförslag till allmänna arbeten, dagsverksprisen upptagas till 3 R:dr, der kan man icke tala om arbetsbrist. Då vidare spanmålen i flera

flera af våra provinser på den sista tiden visat tendens till fallande, och då säkerligen allt hvad som af Riksdagen blir beviljad kommer att gå åt — vore det än huru mycket som helst, till följd af med högre summor växande anspråk på hjälp från alla håll — då Regeringen, för händelse af oförutsedt ytterligt behof, ju eger lilla kreditivet att tillgå, då de, som skulle få hjälp, till någon del äfven få bidraga att bekosta den, och det sålunda i viss mån är att få med ena handen och att ge med den andra, då ännu icke någon uppfinningsrik hjerna kunnat framvisa det lämpligaste materiel och sätt att fylla den renna, som kallas vår statsbrist, hvilken tyckes för hvarje dag vidga sig och göra hvarje möjlig sparsamhet allt mera behöflig, och då slutligen Utskottet, efter mitt förmenande, sökt och funnit en medelväg mellan alla dessa svårigheter, så tillstyrker jag bifall till Utskottets förslag.

Herr C. F. Carlsson: Hvad jag ämnar säga har till största delen af Stats-Utskottets ordförande här blifvit uttaladt. Man bör icke förbise att då man här vill hjälpa en nödställd befolkning, så är det å andra sidan en nödställd befolkning, som lemna denna hjälp. Nöden är förnärvarande stor överallt, och jag är förvissad att den nöd, som icke höjt sin röst, är kauhända lika stor, som den vi här hafva kunskap om. Man har sett stora summor anvisas till afhjelpande af dessa stora behof, men de summor, som icke varit synliga, äro måhända större än dem som blifvit offentliggjorda. För min del tror jag att när våren och sommaren stunda, skall arbetstörtjenst också blifva att tillgå inom alla landsändar; och jag vill derföre icke gå längre än Stats-Utskottet här föreslagit beträffande anslag af allmänna medel, hvarföre jag röstar för bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Lithner: Stats-Utskottets Herr ordförande har medgifvit och visat, att den föreslagna åtgärden från Statens sida — att, genom medels anvisande för utförande af allmänna arbetsföretag, skaffa arbetstörtjenst åt den nödlidande befolkningen — är riktig och äfven i någon mån af Stats-Utskottet i dess afgifna Utlåtande tillstyrkt. Men jag kan icke neka att, för så vidt jag fattar Herr Grefvens anförande rätt — och sjelfva Utskotts-betänkandet synes äfven innebära detsamma, — uti detta tillstyrkande finnes något svätvande, något som antyder att man helst velat helt och hållet afslå hvad Kongl. Maj:t begärt, om man blott kunnat. Herr Grefven har såsom skäl för Utskottets nedprutning af det i Kongl. Maj:ts Proposition begärda anslag anført, att ju mera man beviljar, desto större blifva anspråken, och att det beviljade sålunda i sjelfva verket alltid blifver otillräckligt. Detta skäl synes dock vara temligen svagt, för att så mycket som möjligt nedpruta det belopp, som af Kongl. Maj:t, efter hörande af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen och efter inhemtande af Landshöfdinge-embetenas berättelser, blifvit framställt såsom behöfligt.

Mig synes det dock, som man i alla frågor af samma beskaffenhet med den förevarande bör kunna hysa det förtroende till Regeringen, att den icke utan skäl framlägger ett sådant förslag som detta, så mycket heldre, som man af reciten uti den Kongl. Propositionen finner, att Rege-

ringen icke kunnat lyssna till alla de framställda anspråken, hvilka uppgå till en summa af 840,000 Riksdaler, utan har den i stället, med beräkning af nödvändigheten att bispringa äfven orter, från hvilka enahanda framställningar ännu icke ingått, men möjligen kunna komma att ingå, ansett att behovet för närvarande kunde fyllas med 500,000 Riksdaler. Jag anser att denna åtgärd varit en sannt landsfaderlig; men Stats-Utskottet tyckes likväl hafva varit af en annan åsigt, enär detsamma å pag. 6 med en, jag ville säga, besynnerlig min yttrar: "Det är således icke endast till lindrande af en redan för handen varande nöd, som det ifrågavarande statsanslaget blifvit äskadt, utan dermed afses jemväl att erhålla tillgångar att bispringa orter, hvilka först under instundande vår och sommar torde komma i behof af hjälp. Det kan likväl ifrågasättas, huruvida det är gagneligt att utan föregående pröfning af ett redan gifvet behof anvisa medel för att skaffa arbetsförtjenst inom orter, som framdeles kunna komma att anse sig behöfva Statens biträde etc." Hade det då varit bättre af Regeringen att vänta tills bleka nöden stått för dörren? Är det då icke bättre af Regeringen att i tid söka möta den och göra framställning till Riksdagen om de belopp, som hon anser erforderliga? Jag menar, att om Regeringen icke hade gjort detta, så skulle den med allt skäl hafva kunnat beskyllas för bristande nit och omtanka!

Jag hade hoppats och trott, att icke, såsom här skett, denna fråga skulle göras till en särskild fråga för Norrland; jag hade hoppats att man icke skulle draga den in på det gebitet. Då likväl så skett, anser jag mig böra bemöta hvad om Norrland här blifvit nämndt. Jag ber likväl att först få fästa uppmärksamheten vid, hurusom den Kongl. Propositionen vitsordar att nöden redan förestår och hotar icke allenast Norrland utan äfven andra provinser; det sades nyss af en Dalarnes representant, att en allmän brist råder i hans hembygd, och det är mig särskildt bekant att förhållandet i norra Wermland icke är bättre. Och då vi taga i betraktande att större delen af befolkningen i de Wermländska skogsbygderna och i Dalarne under vanliga fall söka sin arbetsförtjenst på andra orter, och ej minst i de norra, men der nu till följd af närvarande förhållanden arbetsgifvarne icke se sig i stånd att gifva arbete, så är det tydligt att just i dessa orter, Wermland och Dalarne, skall arbetsbristen och nöden blifva större än man i närvarande stund kan beräkna. Vi veta derjemte, och det synes af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, att det finnes nöd äfven i åtskilliga delar af södra Sverige — i Blekinge —; och jag har dessutom anledning att antaga, att det ej heller står så särdeles väl till i mellersta Sverige, ty jag har hört sägas af förståndiga affärsmän, att det icke är otroligt, att det skall blifva ganska bekymmersamt, emedan man missräknat sig på både qvantitet och kvalitet af sista skörd och dessutom af de höga spaumålsprisen och penningebristen kanske låtit sig förledas att, såsom det heter, sälja sig för nära från hösten. Jag vill anföra detta såsom bevis huru alldeles obefogadt man kastar sig in på det sorgliga kapitlet om Norrland, såsom den enda hjälpbehöfvande provinsen i Sverige.

Då nu så är, frågar jag: hvilken fara hade det varit för Stats-Utskottet att tillstyrka det af Kongl. Maj:t begärda anslaget? Man säger visserligen, att nödvändigheten deraf icke är fullt pröfvad; men jag har redan sagt, att jag tror den vara pröfvad, sedan såväl Väg- och Vattenbyggnadssty-

relsen som Konungens Befallningshafvande yttrat sig deröfver. Och i alla fall skulle faran icke vara så stor, om man beviljade anslaget såsom reservationsanslag, ty om det icke behöfdes helt och hållet, så skulle ett öferskott komma att stå till nästa Riksdags disposition; och denna åtgärd vore bättre än nödfallsåtgärder, vidtagna i sista stund och då den bleka nöden redan stode för dörren, färdig att taga sitt inträde.

I afseende vidare på nödvändigheten af anslaget, så fäster jag stor uppmärksamhet dervid, att det hufvudsakligen är afsedt för anläggande af bättre kommunikationer; och ingen kan neka, att om något är nyttigt, nödigt och gagneligt, om något är af egenskap att snart kunna återgålda förskottskostnaderna till samhället, så är det just kommunikationsanstalterna. Vi hafva läst i tidningarne, att det ännu finnes orter i så stor brist af kommunikationsanstalter, att förliden höst spanmålen, innan den på häst- och människoryggar hunnit transporteras från hamnarne till sin bestämmelseort, hade uppgått till dubbla priset. Man kan sannerligen icke begära att allmän bergning skall kunna uppstå i orter, som äro så missgynnade i afseende på kommunikationsanstalter. Och ändock är man förundrad öfver att behofven i dessa orter, efter flera på hvarandra följande missväxtår, komma att stiga!

För öfrigt har man äfven talat om faran af att arbetskrafterna skulle under sommaren dragas ifrån nyttigare och gagneligare företag. Jag frågar om man då verkligen tycker, att en summa af 300,000 Riksdaler, — när den skall fördelas på orter, som approximativt beräknas ega en befolkning af 800,000 och kanske ända till en million innevånare, — om man tror att dessa 300,000 R:dr verkligen skola göra en sådan uppsjö af tillgångar, att de skola kunna på ett skadligt sätt uppbrija arbetslöner till men för jordbruket och andra näringar i en tid, då landsvägarne hvimla af arbetslöse och de flesta sannolikt skulle anse sig lyckliga, om de kunde få arbeta för maten.

För den sidoblick, som af en föregående talare nyss kastades på Norrland, är jag så till vida tacksam som den började ganska vackert; och jag kan försäkra den värde talaren, att om sträfsamheten och arbetskraften voro tillräckliga för att skaffa befolkningen uppehälle, så har den under många år fått lära sig att använda dessa; det är känt att missväxterna komma i perioder af sex till åtta år, och om man följer femårsberättelserna, så ser man, att dessa perioder vanligen återkomma omkring hvar trettiönde år; på 1830-talet härjade missväxterna sednast, och nu hafva de åter inträffat på 1860-talet. Detta är visserligen ogynnsamma förhållanden, men det bevisar blott, att Norrlands och Dalarnes innebyggare äro såsom folk fostrade med bark, och de skola äfven veta att med Guds hjälp utstå den pröfning, som nu förestår. Godt hade emellertid varit, om i dessa tider, då den Norrländska befolkningen fått pröfva så mycken hjälpsamhet från det öfriga Svenska folket, man icke, såsom här nu skett, velat skänka några bittra droppar på det räckta brödet. Föröfrigt, och då det så ofta talas om Norrland, vill jag fästa uppmärksamheten derå att Norrland, hvarmed man menar allt land norr om Dalelfven, är en tredjedel af hela Svenska landet, och består af många län och provinser, som sins emellan äro till klimat och öfriga förhållanden mycket skiljaktiga. Jag säger detta emedan jag funnit, att man i allmänhet synes hafva en gan-

ska dunkel geografisk kunskap om detta land. Det är ej ovanligt att få höra till och med bildadt folk mena att Piteå och Luleå äro grannstäder till Hudiksvall. Deraf kommer det sig att, då frågor om anslag eller understöd till någon del af detta land uppstå, så sammanblandar man denna del med alla de öfriga, talar om Norrland och gör så hela Norrland solidariskt ansvarigt för de anslag, som kommit enskilda delar till godo. Men skulle man vilja öfverge den envisa föreställningen att allt land norr om Dalelfven är ett homogent stycke, ett Lappland, der för framtiden intet är att vinna; skulle man vilja se saken rätt och betrakta Norrland länsvi, så skulle resultatet blifva helt annorlunda. Af en redovisning, som sista riksdag blef framlagd i Första Kammarerna, kan man se, att, med undantag af Norrbotten, intet Norrländskt län under de 30 sista åren fått större understöd än flera af de södra länen. Men det är naturligt, att då en tredjedel af Sverige tages i en klump och denna göres ansvarig för hvad en eller annan del deraf fått, så skall summan synas stor.

Stats-Utskottets ordförande fann ock ett ytterligare skäl emot anslags beviljande deruti, att allt, som göres för att afhjelpa behovet i de nordliga trakterna, göres plockvis och utan system. — Ja, man skulle vara glad deruppe, om det blefve något system bestämdt att följas; men yrkar man på afdikningar, så äro dessa icke öfverensstämmande med systemet; yrkar man på sjösänkningar, så äro dessa icke heller enligt systemet. Jag tror, att det system, som erfordrades, vore att gifva Norrland tidsenliga kommunikationer; då skulle icke så ofta understöd behöfvast som nu. Jag är öfvertygad att hälften af den nöd, som sistlidne var till döds tärde befolkningen i Norra Ångermanland och Westerbotten, hvilken i brist till och med af barkbröd måste gnaga bark af qvist, och då Östersjön, som säges vara Norrlands naturliga stambana, låg frusen öfver midsommar, skulle hafva varit afhjelpt, om jernväg funnits norr om Dalelfven genom Helsingland, ty då hade det varit möjligt att på landsväg transportera spanmål ifrån Sundsvall till de lidande orterna; att köra den från Upsala var omöjligt.

Detta påsidogående om saken i fråga till de Norrländska förhållandena ber jag Kammarerna ursäktas, men det har föranledts af hvad en föregående talare sagt. Hvad samme talare yttrade om skogssköfvingen i Norrland finner jag äfven endast ytterligare bevisa en bristande kännedom om landet, när man vill göra ett helt folk ansvarigt för de missbruk och öfverträdelser, som på sin höjd kunna läggas några få individer till last. Tillfälle att närmare belysa detta ämne torde nog en annan gång gifvas.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag att få förena mig med de Herrar, som yrkat bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr Nils Andersson från Wermlands län: Den nu förevarande frågan anser jag vara i högsta grad behjertansvärd. Likväl vill jag icke inlåta mig i något längre yttrande angående densamma, för att icke trötta Kammarernas ärade Herrar ledamöter, utan inskränker jag mig att helt och hållet instämma i den näst föregående talarens sakrika anförande. Jag har så mycket större skäl att yrka bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet, som vi hafva tillfälle att dagligen höra nöd- och klagoropen från skiljda delar af landet, och vi ännu icke hafva reda på all den nöd, som

här finnes; den föregående talaren har gifvit en antydning derom och jag tror derpå. Den närvarande svåra ställningen tvingar oss ofelbart att söka något botemedel deremot, att vidtaga några åtgärder till dess förbättrande, och enligt min tanke är det bättre att söka ställa så till att den arbetsföra befolkningen får arbetsförtjenst, och på detta sätt kan erhålla sitt lifsuppehälle, än att lemna penningarne åt densamma rent af till skänks, eller i form af nådegåfva. Med anledning af hvad jag nu haft äran andraga är det klart att jag för min del yrkar bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Herr Talman! Mine Herrar! Man kunde naturligtvis icke vänta annat, än att Stats-Utskottet skulle få uppbära mycket klander, då Utskottet vågat sig att till en viss grad afslå den Kongl. Propositionen, eller, rättare sagt, nedsätta den deri äskade summan på sätt, som skett. Men då det tillhör Stats-Utskottet att granska och utreda frågan, så är det ock dess skyldighet att se till och betänka hvarifrån alla de medel skola tagas, som nu påyrkas från höger och venster, att användas än här än der. Det är visserligen klart att man bör söka lemna understöd, der sådant är oafvisligen af behovet påkalladt, men å andra sidan är det ock alldeles nödvändigt att något se på det skattdragande folkets intresse, att icke helt och hållet vända blicken från dem, hvilkas hårda lott det blir att betala alla dessa oerhörda anslagssummor. Jag vill nu icke inlåta mig i någon strid derom, huruvida de begärda medlen böra användas hufvudsakligen till fördel för befolkningen i Norrland eller i Wermland, utan nöjer mig med att erinra, det fördelningen af understödet är öfverlemnadt åt Kongl. Maj:t, som eger att använda anslaget, der det anses blifva mest af behovet påkalladt. En talare har anmärkt att Utskottet synes hafva gått något på sidan af frågan, men jag för min del kan ej iatta meningen häraf, om icke den skulle ligga deri, att Utskottet föreskrifvit, det medlen böra användas till sådana nyttiga företag, deraf fördelarne i större eller mindre mån tillfalla en hel landsort och icke några enskilde, såsom vid vattenaftappningar och sjösänkningar, äfvensom att understödet skulle användas till sådana nyttiga arbeten, som bereda arbetsförtjenst åt ett större antal hjälpbehöfvande. Af denna anledning har Stats-Utskottet just föreslagit att beloppet skulle användas till anläggning och förbättring af vägar och andra kommunikationsanstalter, hvilka företag väl äro både de mest nödvändiga af alla och tillika de, som befordra den största allmänna nyttan.

En annan ganska betänkelig sida af denna fråga böra vi icke heller alldeles lemna å sido, och den gäller garantierna för rätta användandet af dessa medel. Vi leva lyckligtvis under sådana omständigheter, att våra arbetare, såsom sådana, äro fullkomligt fria och oberoende; de kunna ställa sina fordringar så högt de vilja, och kunna icke tvingas att förrätta dem påtrugadt arbete. Detta är också något ganska godt och lyckligt. Men en stor fara ligger deruti, att Staten, utan föregången pröfning af ett redan gifvet behof anvisar medel för att skaffa arbetsförtjenst inom vissa orter, ty derigenom kan man äfventyra att arbetaren börjar pocka på Statens mellankomst, då annat arbete tryter, och skulle arbetaren en gång få en dylik vana, derigenom att Staten alltför ofta trädde emellan,

skulle sådant medföra ytterst menliga och sorgliga följder. Det lyckligaste för arbetaren är naturligtvis att han finner sig vara fullkomligt oberoende, och att han kan genom sitt sträfvande samla sig en skärf, att i behofvets tid användas. Om vi nu, såsom åtskilliga talare här yrkat, skulle anslå 500,000 R:dr i stället för de af Utskottet tillstyrkta 200,000 R:dr, så kan jag väl icke finna att skillnaden emellan dessa båda summor är det mest betänkliga i detta fall, utan det är den farhåga jag hyser, att, ju mera man beviljar, desto mera kommer man ock att fordra. Att bispringa alla är omöjligt, att afhjelpa all nöd står icke i mensklig magt, och jag undrar hvad de skattdragande skulle säga ifall vi skulle försöka företaga något sådant. Jag yrkar bifall till Utlåtandet.

Herr Ridderstad: Herr Talman! Mine Herrar! Jag kan icke annat än nedlägga min bestämda protest deremot, att man betraktar denna anslagsfråga såsom gällande blott och bart Norrland, då den deremot, så vidt jag kan finna, omfattar hela riket, ehuruväl Norrland till följd af den nöd, som i år så hårdt drabbat detsamma, företrädesvis framhålls. Likaledes måste jag protestera emot den föreställning och uppfattning, att norrländingarne skulle numera sakna den kraft de i fordna tider besutit, att kämpa mot nöd och hårda år. Så är ej förhållandet, ty denna kraft finnes hos dem ännu; just ropet på arbete är ett af de starkaste bevisen därför, ty der hågen och lust för arbete lefver, der är icke kraften förslappad. Nöden har visserligen sin gradmätare. Denna gradmätare är gemensam för hela landet, en och densamma för hela riket. Den utgöres utaf det gällande spanmålspriset. Men då detta pris är så högt, som nu, så väl söderut, som norr hän, så förefinnes nöden lika väl i de södra som i de norra delarne af vårt land. Den tanken att detta nu föreslagna understöd särskildt skulle gälla Norrland — jag upp-repar det — anser jag därför helt och hållet böra tillbakavisas.

Den nu föreliggande frågan anser jag vara en bland de aldram vigtigaste, som på våra riksdagar kan förekomma till behandling, ty frågan om nödvändigheten att anskaffa allmänna arbeten är icke en konjunkturfråga, som kan dyka upp i dag och ligga nere i morgon, utan den är en verklig tidsfråga af stor och allmän betydelse. Den gäller huruvida och i hvad mån Staten kan eller bör befinnas skyldig att under förhållanden af verkligt behof bidraga till den talrikaste delen af landets innevånare, de arbetande klasserna, med det första och förnämsta villkoret för deras ekonomiska välbefinnande, nemligen med arbete; den gäller huruvida och i hvad mån de förmögnare och rikare klasserna inom ett land böra kännas skyldige eller icke att, för åstadkommande af tillräckligt arbete, bidra till det helas ekonomiska bestånd; huruvida, i korthet sagdt, å ena sidan icke en skyldighet förefinnes att gifva arbete och å den andra rättigheten att erhålla det. Denna fråga har redan sin historia. Denna historia leder sin upprinnelse från den tidpunkt då den stora Franska revolutionen sprängde fram öfver det förslafvade Europa och i alla riktningar slungade ut blix och ljungeld. Denna minnesdigna tid väckte till lif vetenskap och konst, industri och handel, jordbruk och näringar. Med den nyfödda naturvetenskapen trädde i dagen till människoslägtets tjänst en mängd nya fysiska och kemiska krafter. Men allt efter som sålunda tiden

utvecklade nya vyer, nya källor, nya krafter och medel, omgestaltade sig äfven samhällenas både intelligenta och praktiska verldsuppfattning. Uppfinningen och användandet af maskinerier i stor skala åstadkom — bland annat — den största förändring i arbetsklassens ställning, och hade till följd snart sagdt dess fullkomliga ombildning. Denna stora omgestaltning af förut bestående förhållanden följdes nemligen — tätt i fotspåren — af en dyster skugga: brist på arbete, hungersnöd, bekymmer och elände. Första gången det fruktansvärda ordet *pauperism* ljöd öfver världen, och framträdde såsom ett tärande samhällsöndt, hvarföre bot måste anskaffas, var år 1817 i England, hvilket land då hade en fattigbudget af 9 millioner pund sterling, eller en summa af omkring 162 millioner Riksdaler Svenskt. Följden af det förfärliga elände, som då rådde bland arbetarebefolkningen, var emellertid den, att såväl Staten som kommunen fann sig förpligtad att ingripa med sin verksamhet för anskaffandet af någon hjälp, och på detta sätt bildades arbetshus af trenne särskilda slag, arbetshus för män, arbetshus för qvinnor och arbetshus för barn. Huru denna fråga under tidens lopp vidare utvecklats, är här icke rätta stället att omförmåla, ej heller medgifver tiden att upprepa historien härom, som dessutom för en stor del af Kammarens ledamöter torde vara bekant.

Mine Herrar! Man talar mycket i våra dagar om folkuppfostran, och jag medgifver gerna att den är af yttersta vigt för arbetsklassens höjande, men en fråga af nära nog samma stora betydighet är frågan om arbetets organisation, hvarigenom arbetsklassens sociala ställning först kan blifva sådan den rätteligen bör vara. Man talar mycket om organisationen af vårt försvar mot yttre fiender; godt och väl, men med Guds hjälp skola vi nog reda oss med våra yttre fiender; men nöd, brist och elände inom vårt eget land utgöra ännu svårare fiender, mot hvilka det icke är så lätt att behålla fältet, och i närvarande stund befinna vi oss i en ställning, som ingalunda är afundsvärd, utan verkligen hotar med ganska stora faror. Visserligen har mången tänkt sig ett botemedel mot det onda, hvarutaf vårt land lider, i den föreslagna nya ministären för jordbruket och allmänna arbetena, men det dröjer en rund tid, innan någon sådan kan komma till stånd, och intilldess sådant kan ske är användandet af de utaf Kongl. Maj:t nu begärda 500,000 Riksdalerna endast att anse såsom ett palliativ. Enligt min öfvertygelse kan icke Riksdagen undandraga sig att lemna understöd till arbetsbristens afhjelpande, aldrahelst då i betraktande tages att Statsmagterna sjelfva, såväl Regeringen som Representationen, till icke ringa del kan sägas hafva förorsakat dess uppkomst, derigenom att de alltifrån 1856—1858 årens riksdag — riksdag efter riksdag — fordrat och beviljat millioner efter millioner i och för jernvägsbyggnader, men i motsats dertill på de sednare åren, om icke helt och hållet dermed upphört, dock i väsendtlig mån inskränkt sig. Under det anslagsfebern för jernvägars anläggande emellertid fortfor, egnade sig naturligtvis tusendetales personer åt dessa arbeten, men hvilka personer, jemte deras familjer, nu, sedan Staten dragit in på dessa arbeten, sakna påräknad förtjenst. Staten har sålunda skapat, så att säga, en särskild korps af arbetare, för hvilken den på det hela äfven kan anses vara skyldig att ansvara. När Staten likväl undandraget sig denna förbindelse, kan man icke undra på att ställningen inom de arbetande klasserna blif-

vit så bekymmersam, som den nu i sjelfva verket är. Det finnes dessutom en annan klass af arbetare, hvilken Staten jemväl kan hafva en viss skyldighet att med allmänna arbeten tillgodose, jag menar de s. k. *fria* arbetarne. Dessa, som frigit sig från tjenstehjonsstadgan, äro lemnade åt sig sjelfva såväl i valet af arbete som äfven i pligten att sig försörja. Men tydligt och klart är att, då varupriserna, försörjningsmedlen, stiga så oerhördt som händelsen nu är, samt arbetsgifvarne — jemväl till följd deraf — se sig nödsakade att begränsa sin företagsamhet, desse arbetare i första rummet deraf skola kännbart träffas. Att kommunerna icke kunna tillförbindas några andra åligganden till dem, än hvad fattigvårdsförordningarne ålägga, är gifvet. I saknad af arbete skola de följaktligen försjunka i elände. Och hvem åligger det väl under sådana förhållanden att träda emellan? Efter min uppfattning — Staten, med allmänna arbeten. Underlåter Staten det, hvad annat kunna vi väl vänta, än brist och uselhet i oändlighet. I fattigdomens spår — det är känd sak — går brottet. Också växa brotten oss allt mer och mer öfver hufvudet, de fostras så att säga i sjelfva barnkammaren, ty vi hafva ju den sorgliga åsynen af barn i massa, som lagföras för brott mot egendom, och hvem kan förutsäga, hvarthän ett sådant rättslöshetsstillstånd kan leda, i fall vi ej lyckas att i tid finna bot derför. Man har sagt, "att samhället är sjukt". Vill man allvarligt göra sig reda för denna sjukdoms verkliga beskaffenhet, så bör man stiga ned till de arbetande klasserna, göra sig reda för fattigdomens bekymmer, känna eländet på pulsen. Sjukdomssymptomerna skola då visa sig af allt för vådlig egenskap, för att tillåta något uppskof med begagnandet och tillgripandet af de medel, som stå oss till buds att använda till dess återställande, organiserandet af allmänna arbeten.

För min del har jag ansett mig skyldig att uttala min åsigt i denna viktiga fråga, och har nu gjort det. Af hvad jag yttrat utgår, att jag för min del kommer att rösta för antagande af den Kongl. Propositionen i ämnet, och jag är öfvertygad derom, att det allmänna bästa skulle säkrast tillgodoses, om densamma blefve af Kammaren antagen och godkänd.

Herr Friherre Alströmer: Djupt måste jag beklaga, att diskussionen tagit en sådan vändning, att den kommit på sidan om i stället för att hålla sig direkt på saken. Sveriges folk är ett, det bör känna sig såsom ett sammanhängande helt, och därför vill jag icke inlåta mig i någon strid, huruvida det begärda undsättningsbeloppet bör komma den ena eller den andra delen af riket till godo, endast det på bästa och samvetsgrannaste sätt blir för det afsedda ändamålet användt. — Jag tager mig friheten fästa uppmärksamheten derpå, att 200,000 R:dr äro en ren obetydlighet, då frågan är att lemna hjälp under så djup och svår nöd, som nu är för handen, och att, för hvad som vidare erfordras, hänvisa på lilla kreditivet, såsom en värd ledamot gjort, kan jag för min del icke ingå. Jag kan ej biträda denna mening af tvänne skäl; dels emedan jag anser att, då ett bestämdt behof yppats, äfven ett visst bestämdt anslag bör anvisas för fyllande af det gifna behofvet; dels, och hufvudsakligen, därför att, derest efter användandet af de nu föreslagna 200,000 Riksdalerna,

nöden kräfver Regeringens mellankomst och lilla kreditivet måste tillgripas, hvilket icke lär kunna grundlagsenligt ske förr än en skriande hungersnöd står för dörren eller redan inträdt, tiden ej medgifver att ordna några arbetsföretag af den egenskap nu är i fråga, utan torde då, i strid med både Regerings och Representations önskan, understöd få lemnas i form af direkta anslag. Jag föranlåtes alltså yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Med anledning af den rigtning, diskussionen tagit, har jag ännu en gång begärt ordet för att fästa uppmärksamheten derpå, att den Kongl. Propositionen förutsätter att ifrågasvarande anslag skulle komma icke allenast de norra orterna, utan äfven andra delar af riket tillgodo. Den nöd, som ännu ej höjt sin röst, kan vara lika svår som den, hvarom vi redan ega kännedom, och Kongl. Maj:t har dertför funnit behöfligt att ega till sin disposition medel för att kunna dermed understödja sådana orter, der hjälp verkligen tarvas, men hvilka ännu ej ansett sig kunna derom göra framställning.

Rättighet att pocka på arbete finnes visserligen icke, men fattigvårdslagstiftningen har dock uttryckligen ålagt kommunerna, att då, till följd af mistväxt eller annan allmänare olycka, sådan inskränkning i eljest vanliga tillfällen till arbetstörtjenst uppkommer, att arbetsföra personer, utan eget förvällande, äfventyra nöd, söka bereda möjlighet för dem att erhålla arbete. Det är beklagligen anledning antaga, att kommunerna inom landet under innevarande år skola komma i den belägenheten att, i vida mer utsträckt grad än vanligt, nödgas söka bereda arbetstillfällen, och dertför bör äfven nu Staten träda emellan med sin bemedling.

Jag tror ej att de skäl, som anförts för anslagets nedsättande, äro bindande. Det är väl sannt, att äfven ett större anslag än Kongl. Maj:t begärt, skulle kunna för ändamålet användas, men skilnaden i tillräcklighet emellan 500.000 och 200.000 R:dr är dock mycket stor, och denna skilnad ökas ännu mer deraf, att de orter, som få del af anslagen, måste bekosta en del af arbetet sjelfva samt att arbeten skola utföras inom en viss kort tid eller loppet af innevarande år.

Då här erinrats om det anslag, som är beviljadt för Luleå elfs kanalisering och som till förmån för Gellivara bolag möjligen ytterligare skulle kunna ifrågakomma, vill jag nämna, att numera förefinnes nästan ingen sannolikhet att Gellivara bolag kan komma att fortsätta de af bolaget började arbeten, då detta bolag, såsom känt är, blifvit sökt i konkurs.

Herr Indebetou: Under den ganska långa diskussionen hafva många verkligen behjertansvärda skäl blifvit anförda för bifall till den Kongl. Propositionen. Men jag tror att frågan blifvit betraktad endast från en sida, nemligen från de arbetsbehöfvandes. Visserligen finnas många, som både behöfva och böra hjälpas, men jag tror, att man af skyldig omtänksamhet måste se icke allenast på arbetstagarnes bästa, utan äfven på arbetsgiufvarnes, eller de skattdragandes, hvilkas ställning för närvarande ej heller är så särdeles god. Utskottet har, såsom mig synes, gått en medelväg emellan båda dessa intressen, då det inskränkt anslaget till det belopp, som ansetts möjligen kunna utan olägenhet för ändamålet

tagas från de skattdragande. Detta finner jag vara försigtigt handladt, hvarför jag med min röst understödjer Utskottets förslag.

Herr Anders Jonsson: Jag har begärt ordet för att tillkännagifva, det jag förenar mig med de talare, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Bälter Sven Ersson: Jag vill endast tillkännagifva, det jag afstår från den särskilda mening angående sättet för medlens användande, som jag förut yttrat, och i stället till alla delar instämmer med dem, hvilka yrkat bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr Murén: Jag hade till en början ej tänkt yttra mig i denna fråga, men då en talare här påstått, att man borde hafva undseende för de skattdragande, och att man skulle handla i deras intresse, om man bifölle Utskottets förslag, ber jag att till bemötande häraf få yttra några ord.

Jag kan ej finna, att de skattdragande kunna ega något annat intresse än att Statens behof på lämpligaste sätt afhjelpas. Det nu ifrågasvarande anslaget har blifvit af Kongl. Maj:t åskadt för afhjelpande af högst viktiga behof, nemligen behof af förbättrade kommunikationer. Nu är just bästa tillfälle att afhjelpa dessa behof, då på samma gång en stor del af landets befolkning behöfver bröd och arbetslönerna äro låga, hvarigenom arbetena nu kunna utföras för bättre pris, än vid ett annat tillfälle.

Bland de arbeten, hvartill, enligt den Kongl. Propositionen, dessa medel skulle komma att användas, äro anläggningar af vägar genom Dalarne och Wermland till Norge. Norrmännen hafva redan byggt flera vägar till riksgränsen, och Sverige kan icke länge undgå att deltaga i deras åtgöranden för samfärdselns lättande emellan de båda rikena, hvartill just nu gifves det bästa tillfälle. Äfven på många andra ställen inom riket finnas lika angelägna behof af vägars anläggande eller utdikningars företagande, hvilka ej gerna skola kunna afhjelpas för billigare pris, än nu kan ske.

Frågan gäller ju ej heller mer än 300,000 R:dr, och jag är öfvertygad om att de skattdragande ej skola röna ringaste känning af om Riksdagen för ändamålet anslår hela den af Kongl. Maj:t begärda summan. Vilja vi spara, så kunna vi lätteligen på andra håll göra indragningar, vida öfverstigande det belopp, hvarom vi nu här tvista. Dessutom har ju Kongl. Maj:t redan, just med afseende å de skattdragandes närvarande belågenhet, inskränkt sig till att för ändamålet äska endast 500,000 R:dr.

Man skulle äfven kunna säga, att sådana anslag, som det nu ifrågasvarande, skulle varit mindre behöfliga, om ej Regeringen och Representationen vacklat i fråga om utförandet af våra allmänna arbeten. Herr Statsrådet von Ehrenheim har redan upplyst, huru behof af arbete uppstått just under de sednare åren, efter det de förut i stor skala pågående jernvägsarbetena afbrutits. Jag tror att äfven denna omständighet bör tagas i betraktande vid frågans bedömande, och att det är statsmagternas pligt att nu, sedan de allmänna arbetena så betydligt inskränkts, med sin

hjälp bidraga till beredande af nödiga arbetstillfällen. Jag yrkar därför bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr Hierta: Jag skulle önskat att ej hafva behöft förlänga diskussionen, men då den siste talaren yttrat åtskilligt, som tarfvat att bemötas, ber jag att få tillägga några ord. Skilnaden emellan 200,000 R:dr och 500,000 R:dr är ej så oerhörd, att den ensam föranledt Utskottets beslut, men vid det förhållande, att en statsbrist förefinnes, har Utskottet dock trots sig vara skyldigt att göra den inskränkning äfven i detta anslags belopp, som ansetts möjlig.

Bland de i den Kongl. Propositionen omnämnda arbeten finnas åtskilliga, hvarom ytterligare upplysningar måste inhämtas eller kontrakter med vederbörande kommuner upprättas, innan arbetena kunna påbörjas. I fråga om dessa arbeten har Utskottet resonnerat så, att de erforderliga förberedande åtgärderna icke skulle kunna vidtagas så fort, och de orter, inom hvilka arbetena skulle utföras, till följd deraf ej heller kunna draga något gagn af anslaget förr, än andra källor till arbetsförtjenst inom samma orter redan uppstått.

Bland de i den Kongl. Propositionen ifrågasatta arbeten finnas äfven en del, som äro af den beskaffenhet, att det hittills alltid tillhört Representationen att efter anställd speciel pröfning bevilja eller afslå de medel, som till dylika arbeten erfordrats. Man har visserligen ej missunnat Regeringen tillfälle att utöfva den "actus gratiæ" att anvisa de för dessa arbeten behöfliga understöd, men man har ej velat gifva Regeringen ett sådant tillfälle i allt för stor utsträckning, för att icke Regeringen skulle i framtiden blifva bragt i det dilemma att få emottaga och yttra sig öfver den mängd af ansökningar om sådana understöd, som snart sagdt skulle störta öfver Regeringen, hvilket hade till närmaste följd, att Regeringen blefve utsatt för missnöje och klander från alla de håll, der sökanderne fingo afslag, ett obehag, som för Representationen är vida lättare att bära.

Om man emellertid anser 300,000 R:dr vara väl mycket prutadt, så ber jag att få fästa uppmärksamheten på huru litet denna summa betyder på det hela, då, enligt hvad man inhämtar af antagliga statistiska uppgifter, skilnaden af ett enda korn mer eller mindre i årets skörd å hvarje tunnland åker öfverhufvud gör för hela landet en skilnad i skörd af icke mindre än 5,000,000 tunnor spanmål.

I Utskottet var det fråga om att helt och hållet afstyrka bifall till den Kongl. Propositionen; men man ville ej göra det, då ibland de deri omförmälda arbeten förekommo åtskilliga, som rörde vägförbättringar, bäckars sänkning m. m., till hvilkas utförande föregående riksdagar brukat anslå medel, dem Regeringen derefter mellan vederbörande fördelat. Då man nu fann, att till dylika företag erfordrades ungefär 200,000 R:dr, gaf detta Utskottet anledning att föreslå beviljandet af nämnda summa.

I anledning af hvad Herr Lithner yttrat derom, att man gjort hela Norrland ansvarigt för de understöd, detsamma erhållit, ehuru en stor del af Norrland icke kommit i åtnjutande af någon del af samma understöd, ber jag att få erinra, att om man frånräknar den sydligare hälften af Norrland, som i allmänhet ej fått något understöd, så blir resultatet att den norra hälften fått så mycket mera, och om man sedan jemför de

understöd denna norra hälft åtnjutit med antalet af dess befolkning, så tror jag man skall finna, att denna Norrlands öfra hälft erhållit högst betydligt mera hjälp af det allmänna än någon annan del af riket, ty med afseende på hvad som anföres derom, att allt hvad som blifvit bekostadt för Statens stambanor skulle vara en förmån gifven åt de vestra och södra delarne af landet, hvilket påstås grunda ett anspråk på motsvarande frikostighet åt de norra provinserna, så står det väl fast, att dessa stambanor, så länge de ej sträcka sig längre än till ett par pulsådorr genom riket, med något skäl kunna anses, såsom de ock blifvit betraktade, såsom en politisk och ekonomisk nödvändighet, af hvars fördelar det norra Sverige icke heller kan vara alldeles lottlöst.

Hvad en annan talare här yttrat om fattigvården i England m. m., skulle väl tåla vid åtskilliga anmärkningar; men jag vill ej längre upptaga Kammarens tid, utan slutar nu med att yrka bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad.

Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets förslag, likasom den derefter gjorda framställningen om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, besvarades med blandade *ja* och *nej*, hvarjemte votering begärdes. I anledning häraf blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition så lydande:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet föreslagit i dess Utlåtande N:o 13,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren beslutat att det anslag, hvarom i detta Utlåtande är fråga, skall utgå med Femhundra tusen Riksdaler, att användas på sätt Kongl. Maj:t, i Dess nådiga Proposition N:o 9, föreslagit.

Omröstningen utföll med 105 *ja* emot 64 *nej*; och var alltså Stats-Utskottets Utlåtande N:o 13 bifallet.

Herr P. Östman anmälde sin reservation mot Kammarens nu fattade beslut.

§ 7.

Härefter föredrogs ånyo Stats-Utskottets Utlåtande N:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om användande af medel, som i Riksgälds-kontoret inestå och blifvit anvisade till allmänna arbeten, hvilka icke kommit till stånd.

Ordet begärdes af

Herr Myrtin: i nu föreliggande Utlåtande afhandlas två särskilda frågor, den ena rörande omläggningen af allmänna landsvägen emellan Bergsångs lastageplats till Osebohls gästgivaregård och den andra angående sänkning af sjöarne Kalfven och Fegen. I afseende på det förra af dessa ämnen, hvaröfver jag nu vill yttra mig, inhämtas af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition N:o 8, att Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag beviljat anslag utan återbetalningsskyldighet af 58,000 R:dr för an-

läggning af båtled jemte slussar emellan sjöarne Kläggen, Flaten och Kilen i Fryksdals härads öfre tingslag, men att af orsaker, som jemväl omförmålas i den Kongl. Propositionen, samma arbete icke kommit till stånd, utan medlen hemfallit till Statsverket och äro för annat ändamål disponibla.

Då afsigten med berörda arbetsföretag antagligen varit att bereda den fattiga befolkningen i denna aflägsna landsort fördelen af lättad kommunikation emellan sjön Fryken och det inre af landet, så ligger den tanke nära till hands, att, hvad som jemväl är förenadt med billighet och rättvisa vid det förhållande att nämnda arbetsföretag icke blifvit åvägabrägt, samma befolkning beredes fördelen af lättad kommunikation åt annat håll inom orten, hvilken åtgärd i närvarande tid vore så mycket lämpligare som dermed vunnas äfven ett annat ändamål, nemligen beredandet af arbetsförtjenst åt den talrika befolkningen, som under förra året drabbats af nästan total missväxt. Med hänsigt till dessa omständigheter och då det nu icke är fråga om beviljandet af nytt anslag, utan endast att redan anvisade medel måtte få öfverflyttas på annat företag, har Kongl. Maj:t föreslagit, att af ofvan omförmålde 58,000 R:dr må få användas 55,000 R:dr för omläggning af allmänna landsvägen från den vid sjön Frykens norra ända belägna lastningsplatsen Bergsäng till Osebohl, beläget vid Klareliven, som på denna trakt är segelbar omkring åtta miles längd. Stats-Utskottet har deremot hemställt, att den Kongl. Propositionen icke må af Riksdagen bifallas, utan att Stats-Utskottet därför anfört några skäl, men hänvisat till Utskottets Utlåtande N:o 13, hvaröfver Kammarern i dag beslutat. Ut i detta Utlåtande yttras ibland annat, "att när Statens mellankomst oundgängligen påkallas för lindrande af nöd, uppkommen i följd af missväxt inom vidsträcktare områden, hjälpen företrädesvis bör lemnas genom att bereda tillfällen till arbetsförtjenst för den nödlidande befolkningen". Ut i denna mening instämmer jag fullkomligt och vill så att säga derpå taga laga fasta; men de af Utskottet uti Utlåtandet N:o 13 för öfrigt anförda skäl äro icke på något sätt tillämpliga på nu förevarande ämne. Här är nemligen icke fråga om att anslå medel för afhjelpandet af nöd, som under närmast kommande tid är att emotse eller befara. Nöden finnes redan i den förfärligaste grad i norra delen af Wernland. Jag vill derom icke omnämna hvad som från hemorten enskildt kommit till min kännedom, såsom mindre autentiskt, utan vill jag låta komma till Kammarerns kännedom de underrättelser jag med dagens post erhållit från Herr Landshöfdingen Ekström, och jag utbeder mig Kammarerns uppmärksamhet, då jag uppläser samma skrifvelse:

—Carlstad den 20 Februari 1868.

Högädle Herr Häradshöfding.

I anledning af ärade skrifvelsen med dagens post får jag meddela, att jag vid min nyligen verkställda resa genom Öfre Elfdalens och Fryksdalens socknar funnit ställningen i hög grad bekymmersam, enär det som skördats, någorlunda bergadt, under frosten på de flesta ställen befunnits gifva ytterst litet i skeppan, samt arbetsförtjenst nästan alldeles saknas, så att mången förgäfves utbjudit sin arbetskraft för blotta maten.

Inom *Norra Finnskoga* församling, der ett statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af 2,000 R:dr erhållits, men man i November vid rådplägningen i ämnet icke vågade ikläda sig ansvarighet för ett lån, har nu ett sådant blifvit begärdt till belopp af 6,000 R:dr.

Inom *Södra Finnskoga*, hvars kommunalstämmo-protokoll af mig genomgingos på Letafors, har man icke kunnat åsämjas om att begära lån, emedan den norra delen, cirka 700 personer, icke lidit så mycket af frosten samt har god afsättning af timmer till Norge, och fördenskull ej vill ikläda sig ansvarighet gemensamt med de i södra delen belägna hemmanen, cirka 1,000 personer, hvilka icke kunna sälja timmer till Norge samt redan i det närmaste förtärt sin lilla skörd. Jag hoppas dock att man vid kommunalstämma den 1 Mars skall blifva ense härutinnan; varande behofvet, enligt af pastor och kommunalnämnd gjord beräkning, 15,000 Riksdaler för utsäde och brödföda.

Inom *Dahlby* socken, till hvilken allenast 1,000 R:dr utgått såsom anslag utan återbetalningsskyldighet, råder mycken brist, särdeles på Finnbjyden, och vid i Söndags hållen stämma skulle förhållandena närmare utredas och behofvet beräknas.

Inom *Ny* socken, som erhållit 13,000 R:dr lån och 1,300 R:dr anslag, hafva många lidit af både frost och Klarellvens översvämningar. Utsädeshafre gäller nu 15 à 16 R:dr tunnan; och då betydligt sådan erfordras, återstår icke mycket för brödfödan. Ingen arbetsförtjenst.

Inom Fryksdalens öfre tingslag är *Hvitsands* socken, som för vinterföda erhållit 5,000 R:dr, i behof af minst lika mycket för anskaffande af utsäde. Efter nedläggningen af Christinefors bruk saknas nästan all arbetsförtjenst.

Inom *Fryksände* socken, som förliden sommar behöfde understödjas med 15,000 R:dr och i följd af missväxten erhållit 20,000 R:dr lån samt 2,000 R:dr anslag, emotses sommaren med stort bekymmer. Bruksrörelsen vid Thonby är alldeles inställd och all arbetsförtjenst der försvunnen.

Östmarks och *Lekvattnets* socknar förete icke mindre nedslående utsigter, helst allt tillfälle till arbetsförtjenst äfven derstädes saknas. Konradsfors bruk, till hvars återuppbyggande Rikets Ständer år 1844 beviljade ett lån af 45,000 R:dr, är totalt raseradt.

Då genom beviljandet af det förverkade och till Riksdagens disposition återgångna anslaget för kommunikationsleden emellan sjöarne Kläggen, Flaten och Kilen, någon ny anvisning af medel icke erfordrats, ehuru penningarne väl icke torde ligga i behåll på någon hylla i Riksgälds-kontoret, hade jag hoppats, att frågan om berörda anslags disponerande för vägarbeten i Fryksdalen—Elfdalen icke skulle möta hinder. Att anslaget varder bifallet är emellertid af vigt, icke blott derföre att vägen öfver Bergsäng—Osebohl är hufvudtrafikleden för en del af öfre Fryksdalen, hvars rörelse nu betungas af branta backar med stupningar af ända till 1 på 7 och jag tror ännu brantare lutningar, utan äfven för att gifva ett kraftigt handtag åt den nödställda och arbetslösa befolkningen i båda dessa tingslag, tillhoppa utgörande cirka 27,000 personer, för hvilken jag eljest icke ser någon utväg att reda sig och som sätta sin förtröstan uppå att Kongl. Maj:ts förslag varder af Riksdagen bifallet.

C. Ekström."

Af denna skrivelse synes i främsta rummet, att all utväg till arbetsförtjenst inom orten saknas och tillståndet är så mycket mer betänkligt som befolkningen, hvilken vanligen i större mängd förskaffar sig arbete å andra orter. såsom vi under nästföregående diskussion hafva hört, icke har utsigt att sådant vinna utom Wermland. Vidare utmärker Herr Landshöfdingen Ekströms skrivelse, huru jemförelsevis ringa belopp, som kommit Wermland till del af de enligt Utskottets uppgift såsom undsättningar i följd af förra årets missväxt utlemnade 1,873,731 R:dr.

Jag förmodar, att de meddelade upplysningarne angående tillståndet i öfra delen af Wermland äro tillräckligt bevisande och tillräckliga för att bibringa en hvar den öfvertygelsen, ej mindre att snar hjälp är af nöden, än äfven af att den måste vara kraftig och lämpad efter behovet; men skall man i detta fall inskränka sig till det ringa belopp, som efter utdelning öfver hela landet af redan anslagne 200,000 R:dr kan belöpa sig på den nordliga delen af Wermland, så är tydligt, att något egentligt gagn icke kan dermed uträttas. Om t. ex. 20,000 R:dr skulle anslås för Wermland, så, med tillägg af hvad häradsboarne böra tillskjuta, skulle endast omkring en tredjedel af föreslagna vägarbetet kunna åvägbringas, men fråga kan derjemte uppstå, huruvida det vore rätt eftertänksamt att påbörja det vidsträckta arbetet, utan att hafva visshet om eller när öfrigt påräknadt statsbidrag kan erhållas. Häradsboarne mäga icke sjelfva bekosta arbetet, och det skulle lätt hända, att detsamma i brist på medel komme att afstadna, dervid de summor, som derå vore använda, blefvo hvad man kallar bortkastade penningar.

Med det af Kongl. Maj:t begärda anslag kan deremot, då vägbyggnadsskyldige lemna sina tillståndiga tillskott, arbetet fullbordas, hvilket bör kunna ske till största delen innevarande år, derest vägsträckningen indelas i mindre lotter, men i allt fall är man förvissad att arbetet icke förgäves påbörjas.

Om arbetets beskaffenhet och det stora behovet af lättad kommunikation emellan vattendragen Fryken och Klarelfven vill jag, för den händelse någon skulle anse, att frågan endast angår ett lumpet lokalintresse, hänvisa till de profilkartor öfver nu befintliga och den föreslagna vägen, som varit tillgängliga i Kammarens klubbrum och nu här äro att tillgå, hvaraf synes att å den nuvarande landsvägen finnas lutningar af ända till 1 fot på 4, 5 å 6 fot i längd o. s. v. På denna oländiga väg måste nu största delen af den spannmål och andra lefnadsförnödenheter, som årligen erfordras för fyllandet af orternas behof, fraktas fyra mil från Frykens norra ända eller Bergsängs lastningsplats till Osebohl och denna trafikled blir i en icke aflägsen framtid ännu viktigare och mer begagnad. Det är nemligen beslutadt, att nordvestra stambanan skall dragas genom Frykeruds socken icke långt från Frykens södra ända, hvaraf blir en naturlig följd, att nordligare Wermland kommer att vida mer än hittills begagna denna trafikled, som underlättas genom transport på den omkring 8 mil långa sjön Fryken.

Under föregående diskussion har beträffande kostnadsförslagen för ifrågasatta allmänna arbeten uppmärksamheten fästats derpå, att dagsverksprisen äro beräknade högre än som nu är lämpligt. Så är verkligen förhållandet med kostnadsförslaget för nya vägen emellan Bergsäng och

Osebohl, kalkylerad till 92,443 R:dr 50 öre, men detta har icke blifvit förbisedt i den Kongl. Propositionen, utan har det ansetts, att vägarbetet numera kunde verkställas för 83,000 R:dr.

Om alla dessa af mig nu omnämnda omständigheter före frågans behandling kunnat komma till Stats-Utskottets kännedom, så vägar jag verkligen tro, att Utskottets Utlåtande öfver nu förevarande fråga blifvit helt annat än det Utskottet meddelat.

På grund af hvad jag haft äran anföra yrkar jag afslag å Utskottets Utlåtande och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna nädiga Proposition.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Då Kammaren genom det nyss tattade beslutet inskränkt det af Kongl. Maj:t äskade anslaget till 200,000 Riksdaler, kan jag icke undgå att yrka bifall till hvad Kongl. Maj:t uti den nu ifrågavarande Propositionen begärt. De skäl, som talade för bifall till den större summan, tala naturligtvis äfven för bifall till hvad jag nu yrkat; men hvad Stats-Utskottet anfört emot nämnda summa gäller icke i afseende på den fråga, som nu utgör föremål för öfverläggning. Den omfattar två särskilda företag, om hvilkas behöflighet Kammaren har att ingå i pröfning. En talare har redan yttrat sig om en af de föreslagna orternas behof af låneunderstöd, och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har vitsordat såväl företagens lämplighet som behofvet af arbetsförtjenst åt befolkningen.

Stats-Utskottet har ansett, att det för sänkning af sjöarne Kalfven och Fegen begärda låneunderstöd, 34,700 R:dr, borde kunna utgå ur den af Kongl. Maj:t äskade allmänna fonden för vattenaftappningar, derest densamma af Riksdagen anvisades; men då denna fond för mellersta och sydliga delen af landet blott är beräknad till 50,000 R:dr, torde det vara tydligt, att en så stor summa som 34,700 R:dr icke lärer för nämnda sjösänkningar kunna af berörda fond påräknas. Jag får derföre anhålla att Kammaren måtte bifalla hvad Kongl. Maj:t uti Dess ifrågavarande nädiga Proposition begärt.

Herr Nils Andersson från Wermlands län: Då Herr Myrtin redan ganska sakrikt redogjort för frågan, såvidt den rör vägomläggning emellan Bergsängs lastplats vid sjön öfre Fryken och Osebohls gästgifvaregård, kunde det vara öfverflödigt att derom yttra något mera, men då frågan är af stor betydelse för den ort, den angår, ber jag att få tillägga några ord.

Frågan saknar icke nödig utredning. Det är nemligen på grund af Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Wermlands län samt Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens tillstyrkanden, som Kongl. Maj:t funnit godt att för ändamålet äska ett anslag af 55,000 Riksdaler. Detta företag är af ganska stor vigt för de femton kommuner, som skulle komma att deraf få nytta och hvilkas sammanlagda folkmängd utgör 74,000 personer. Denna befolkning befinner sig i stor fattigdom och i saknad af arbetsförtjenst, och det är så mycket nödvändigare, att det begärda anslaget beviljas, som det annars är för kommunerna absolut omöjligt att i en tid, sådan som denna, kunna underhålla den fattiga befolkningen. Jag ber att få nämna,

att

att en församling, som består af endast mantal, har en fattigvård, som i vanliga år kostar 10,000 riksdaler. Denna församling kan icke i år uppoffra mera än vanligt på sina fattiges underhåll, och då återstår för dessa fattige ingen annan utväg än att begifva sig till andra, lyckligare lottade trakter för att tigga sitt uppehälle.

Då här icke är fråga om något nytt anslag, utan blott om användande af ett anslag, som en föregående Riksdag beviljat, finner jag deri så mycket mera skäl för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, hvarom jag anhåller.

Herr Olivecreutz: Enligt hvad Kammarens Herrar ledamöter torde inhemta af Utlåtandet, afser deri omförmälda arbetsföretag dels vägomläggning mellan Bergsängs lastplats vid sjön öfre Fryken och Osebohls gästgifvaregård nära Klarelfven, dels sänkning af sjöarne Kalfven och Fegen i Elfsborgs län. Hvad angår det första af dessa arbeten, hafva flere talare redan yttrat sig, och vill jag derföre nu hålla mig till det sednare.

Redan för 11 år tillbaka väcktes fråga om ifrågavarande sjösänkingsarbete, och bildade sig för ändamålet ett bolag, hvilket, efter långvarig rättegång med egarne till de vattenverk, som måste rifvas, innan företaget kunde bringas till verkställighet, genom Kongl. Maj:ts Dom den 11 Maj 1864 blef ålagdt att på bestämd dag den 1 derpåföljande Juni erlägga lösen för berörda vattenverk. Redan härigenom tillskyndades bolaget stor kontant utgift. Då nu det är af vederbörande intygadt, att denna ort är i flera hänseenden särdeles vanlottad och bebodd till större delen af en mindre bemedlad befolkning, som lider af ofta inträffade frostnätter, samt vid detta förhållande det kan såsom säkert antagas, att befolkningen, utan Statens mellankomst, saknar förmåga att bringa detta arbete till verkställighet, så hoppas jag, att Riksdagen, med afseende å företagets vikt för den ifrågavarande orten, skall behjerta alla dessa förhållanden, hvilka icke undgått Regeringens uppmärksamhet. Utan att vidare vilja upptaga Kammarens tid och tålmod, yrkar jag derföre att, med afslag å Utskottets förevarande Utlåtande, Kammaren ville bifalla Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet.

Herr Hierta: Det kan icke gerna förundra någon, att representerne från Wermland tala för bifall till det af Kongl. Maj:t äskade anslag för vägomläggning mellan Bergsängs lastplats vid sjön öfre Fryken och Osebohls gästgifvaregård nära Klarelfven, och kan åtminstone jag för min del icke vidkännas tillvitelsen, att motståndarne till berörda anslags beviljande skulle beskylla dem, som tala derför, att allenast advocera för ett lumpet lokalintresse. Vare detta långt ifrån mig; men jag hyser deremot den åsigt, att yrkandet om bifall till sagda anslag icke står så alldeles i strid med Utskottets yttrande i frågan, ty Utskottet uttalar ju, i fråga först om nämnda vägomläggning, att denna kan blifva ett af de föremål. hvartill en del af de i Utlåtandet N:o 13 tillstyrkta och af Kammaren beviljade 200,000 R:dr må kunna användas, samt att, beträffande åter sänkningen af sjöarne Kalfven och Fegen i Elfsborgs län, Utskottet hyser

den förmodan, att det härtill begärda låneunderstöd må kunna utgå af den utaf Kongl. Maj:t äskade allmänna fond för vattenaftappningar, derest densamma varder af Riksdagen anvisad. Utskottet har således tydligen afsett, att en större del af ifrågavarande två arbeten redan i år skall kunna bedrivas medelst understöd från omförmälda anslagsmedel. Såsom skäl för bifall till anslag för vägomläggningen har särskildt blifvit framhållet, att nordvestra stambanan, då den engång blifver färdig, kommer att beröra denna väg, som till följd deraf antagligen skulle komma att starkt trafikeras, men då, såsom vi veta, nämnda jernväg ej blir färdig i år samt det vid sådant förhållande torde kunna hända att förevarande väg-omläggning hinner i allt fall blifva färdig samtidigt med jernvägen, så förfaller ju detta skäl af sig sjelft. De 200,000 R:dr, hvilka Utskottet i sitt Utlåtande N:o 13 tillstyrkt till anläggning och förbättring af vägar och andra kommunikationsanstalter, och hvilket anslag Kammaren redan bifallit, äro af Utskottet föreslagna utöfver det vanliga anslaget af 150,000 R:dr, som för samma ändamål hvarje riksdag beviljas och som icke heller denna riksdag lär utblifva. Visserligen är det Kammarens rättighet att förklara, det nu beviljade 200,000 R:dr icke få användas till de arbeten, hvarom nu särskildt är fråga, men Utskottet har emellertid trots sig böra påpeka, att berörda arbetsföretag *kunna* deraf komma i åtnjutande.

Med afseende å nu anförda skäl hoppas jag, att Kammaren skall finna särskilda anslag för ifrågavarande arbetsföretag icke vara af nöden samt att vid sådant förhållande Kammaren jemväl skall godkänna Utlåtandet.

Herr Berger: Jag har begärt ordet för att yttra några ord, egentligen med afseende derå att jag anser Utskottet icke hafva nog fullständigt uttryckt sin mening angående sjelfva anslagssumman. Sedan nemligen Utskottet i sitt Utlåtande N:o 13 tillstyrkt ett anslag å 200,000 R:dr att, till beredande af arbetsförtjenst åt den i följd af missväxt och dyr tid nödställda befolkningen inom vissa delar af landet, användas till anläggning och förbättring af vägar och andra kommunikationsanstalter, så säger Utskottet i nu föredragna Utlåtandet, att Utskottet vid tillstyrkandet af denna anslagssumma tagit i beräkning att, bland andra tillgångar, jemväl ifrågavarande besparingar af 89,700 R:dr skulle finnas att för ändamålet tillgå. Om så är, hade väl Utskottet, vid det förhållande att dessa 89,700 R:dr stå i Riksgälds-kontoret odisponerade, antingen bort *nu* föreslå, att nämnda summa finge ur Riksgälds-kontorets räkenskaper afskrivas, eller ock i det föregående Betänkandet bort föreslå endast ett belopp af 110,300 R:dr. Emellertid äro nu 200,000 R:dr beviljade, utan att Utskottet inkommit med hemställan om afskrifning af de 89,700 Riksdalerna.

I afseende på sjelfva frågan, så är den af hel annan beskaffenhet än den, som behandlades i näst föregående Betänkande. Då Kongl. Maj:ts Proposition egentligen afser allenast, att af en föregående Riksdag för vissa, ändamål anvisade medel, som till följd af åtskilliga ogynnsamma omständigheter icke blifvit disponerade eller kunnat användas, nu må få användas till andra företag, hvilkas nytta och behof blifvit behörigen pröfvade och godkända, samt frågan således blott gäller att från ett företag till ett annat öfverflytta redan beviljade medel, så synes det mig i sanning

som vore den närvarande tidpunkten icke den rätta för att härtill vägra bifall, helst under föregående riksdagar dylika öfverflyttningar af anslag rätt ofta vunnit bifall och erkännande. Hela saken afser ju dels ett låneunderstöd af 34,700 R:dr till en sjösänkning och dels ett anslag af 55,000 R:dr till en vägomläggning, hvartill disponibla tillgångar finnas, utan att Riksdagen dertill behöfver bevilja något nytt anslag och utan att blifvande statsreglering behöfver derigenom belastas med någon utgift. Jag anser det således icke skäligt att vägra hvad Kongl. Maj:t välbetänkt föreslagit, och hemställer derföre, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, ville bifalla Kongl. Maj:ts nädiga Proposition i ämnet.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Jag har ytterligare en gång begärt ordet, endast i afsigt att meddela Kammaren innehållet af en från Landshöfdingen i Wermlands län Herr Ekström denna dag till Chefen för Civildepartementet ankommen skrifvelse, hvori afhandlas det ämne, som nu utgör föremål för Kammarens öfverläggning. Landshöfding Ekström skrifver nemligen som följer:

”Genom ett i dag från Häradshöfdingen Myrtin ingånget bref har jag erhållit den ytterst ledsamma underrättelsen, att Stats-Utskottet läser afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition om anvisande af det förverkade anslaget till Östmarks kanal för vägförbättringsarbeten emellan Bergsäng och Osebohl. Under en nyss slutad tird genom länets norra socknar, föranledd af inlupna oroande underrättelser från Finnskoga-kapellen, har jag förvissat mig om den stora vigten af att ett något mera omfattande arbete varder så snart som möjligt i år att tillgå för den nödställda och arbetslösa befolkningen, för att den må kunna lifnära sig. Enligt allas sammanstående vitsord kan heller icke något annat arbete företagas, som skulle verka så välgörande för orten, som omläggning af den särdeles branta och backiga vägen öfver höjderna mellan Fryksdalen och Elddalen, hvilken utgör hufvudkommunikationen för hela öfre Elfdals tingslag och större delen af öfre Fryksdalen. Den allmänna frågan af alla dem jag talade med, och allmogen var mig öfverallt talrikt till mötes, utgjorde alltid: få vi icke något arbete att lifnära oss med? och då jag underrättade dem, att Kongl. Maj:t af Riksdagen äskat medel för omförmälda företag, fylldes deras hjertan synbart af glädje och förtröstan på en mindre svår tid under den stundande sommaren.

Inom södra delen af södra Finnskoga kapellag, norra kapellaget, Dahlby och Hvitsands socknar behöfves ytterligare hjälp till brödföda och utsäde, äfvensom i Lysviks socken af nedre Fryksdalen. Finnskoga-socknarne, likasom Dahlby socken, hvars Finnbygd är i stor nöd, vågade icke förlidna höst begära något lån; men behoven hafva visat sig långt större och mera allmänna, än man förmodade. En stor, ja största delen af undsättningsmedlen måste tagas till utsädesspanmål och denna kommer att stå mycket dyrt, 17 å 18 R:dr tunnan för hafre och 25 R:dr för kornet. Kunna socknarne icke erhålla sysselsättning genom arbete, dock icke af den vanliga inskräntare beskaffenheten, enär sådana smärre företag icke räcka långt, när fråga är om sysselsättning åt en ort på 27,000 människor, så ser jag icke huru sommaren skall gå förbi utan svåra lidanden. All verksamhet vid de inom orten belägna jernbruk är,

med ytterst ringa undantag, afstadsnad, och icke blott för tillfället utan fullkomligen nedlagd vid åtskilliga verk, såsom Konradsforss och Kristineforss i Östmarks och Hvitsands socknar. Enskilde hemmansegare, som äro i något bättre ekonomisk ställning, inskränka sig på alla ställen, och för kommunalstyrelserna är uppgiften att bereda arbetsförtjenst synnerligen svår.“

Jag har trott mig böra meddela Kammarern dessa uppgifter från den, som nyligen på stället undersökt förhållandena och bäst bör vara i tillfälle derom lemna säker utredning.

Herr Björck: En värd talare har ifrågasatt, om Stats-Utskottet i formelt hänseende rätt behandlat denna fråga, då Utskottet, på samma gång det tillstyrkt anslaget å 200,000 R:dr till väganläggningar, icke tillika ingått till Riksdagen med hemställan om afskrifning ur Riksgälds-kontorets räkenskaper af ifrågavarande, redan anvisade men icke begagnade 89,700 R:dr. För min del tror jag likväl, att Utskottet saknat anledning att nu inkomma med en dylik framställning. Kongl. Maj:t har ju i sin nådiga Proposition icke beräknat dessa medel bland Statens utgifter, och kan ju därför Utskottet när som helst under Riksdagens lopp göra hemställan om afföring ur räkenskaperna af dessa 89,700 R:dr. För min del gör jag mig förvissad, att den afdelning af Utskottet, som har under sin behandling Riksgälds-kontorets räkenskaper, icke lärer underlåta göra en slik framställning. Till denna enkla åtgärd kan hela saken inskränkas. Deremot anser jag det hvarken nödigt eller lämpligt att nu inblanda afskrifningsfrågan. Väl är det sannt, att Stats-Utskottet vid anvisandet af anslagsbeloppet å 200,000 R:dr hyst den tanke, att dessa medel till en del skulle betäckas af de anslagsbesparingar, som nu äro i fråga, men ett sådant förfarings sätt påkallar icke något särskildt beslut af Riksdagen.

I öfrigt hade jag, beträffande sjelfva saken, icke tänkt yttra mig, men vill dock, efter som jag nu har ordet, fästa uppmärksamheten derpå att under föregående riksdagar vid behandling inom Stats-Utskottet af frågor om anslag till allmänna arbeten af större beskaffenhet, man alltid gått till väga på sådant sätt, att samtliga dessa frågor blifvit samtidigt af Utskottet behandlade och punkt för punkt granskade, hvarvid genom den jemförelse af berörda arbeten sins emellan, som sålunda skett, Utskottet kommit i tillfälle bedöma, hvilka af dessa arbeten för det allmänna varit mest behöfliga och nyttiga. Beträffande åter arbeten af mindre beskaffenhet, så har Utskottet icke ingått i pröfning af hvar och ett särskildt, utan för sådana arbeten anvisat och ställt till Regeringens disposition en viss summa, att, efter anställd granskning och jemförelse sins emellan af dessa arbeten, af Kongl. Maj:t dem emellan efter rättvisa fördelas. Af många skäl, kanske äfven ur politisk synpunkt sedt, skulle det möjligen vara att önska, att vi en gång komme till den punkt, att åt hvarje provins inom riket anvisades en viss bestämd summa af anslaget för allmänna arbeten, men säkert är, att vi ännu icke kommit dit och att icke heller hittills så förfarits, utan har man blott sökt tillse det fördelningen provinserna emellan af dessa medel icke måtte blifva alltför orättvis. Svårt är ock att finna någon lämplig grund för fördelningen emellan de särskilda provinserna af dylika anslag, ty hvarken provinsernas areal eller

folkmängd kan anses i detta fall utgöra någon säker fördelningsgrund. Vål har man ansett att alla provinserna deraf bort komma i åtnjutande, likväl utan att ingå i pröfning af den enas förmenta företräde i ett eller annat fall framför den eller de andra. Endast det större eller mindre behovet samt nyttan för det allmänna har, vid pröfningen af dessa frågor, tjänat till ledning för Stats-Utskottet och förmodligen äfven för Regeringen; och är det derföre orätt att bilda sig den föreställning att, emedan en del af förevarande medel en gång blifvit anvisade åt företag inom en viss provins, såsom Wermland, de äfven fortfarande nödvändigtvis skola utgå till denna provins. Ett sådant åskådnings- och handlingssätt vore tvärtom origtigt, och vore det ingalunda öfverensstämmande med hittills brukligt förfaringsätt att sålunda bevilja anslag utan att dessförinnan anställa jemförelse emellan detta arbetsföretag och andra dylika af enahanda beskaffenhet inom andra provinser, hvarigenom endast det enas vigt och företräde framför det andra kan utrönas. Pröfningen af denna fråga bör dertöre ske i sammanhang med pröfningen af alla de förslag till dylika allmänna arbetsföretag, som denna riksdag möjligen kunna inkomma. Slutligen kan jag icke undgå att finna de begärda summorna ganska betydliga, men tror likväl att Kongl. Maj:t möjligen skall kunna anvisa medel dertill.

Då således, enligt mitt förmenande, hinder i formelt hänseende möter för att nu ingå i pröfning, huruvida de förevarande anslagen böra beviljas eller ej, samt Riksdagen, genom att anvisa 200,000 R:dr till väganläggningar, af hvilket belopp en del torde tillfalla äfven nu ifrågavarande arbetsföretag, redan gått så långt för handen varande omständigheter medgifva, så anser jag att vi böra stadna härvid.

Då Staten för eget behof just icke eger några öfverflödiga tillgångar, är tidpunkten icke den rätta för Staten att deltaga i enskilda arbetsföretag. Frågan kan således endast betraktas från synpunkten att genom arbetsförtjenst bispringa den nödlidande befolkningen i någon viss ort och sålunda för en och annan vanlottad kommun underlätta den bördä i fråga om fattigunderstöd, kommunen annars ensam har sig ålagdt uppbära. Hvad då särskildt angår norra Wermland, så inser jag icke orsaken dertill, att befolkningen derstädes *nu* mera än annars befinner sig i så nödställd belägenhet, då, enligt hvad jag föreställer mig, de näringar, af hvilka denna befolkning hufvudsakligen hemtar sitt lifsuppehälle, i vanlig ordning fortgå, helst icke någon anledning är för handen att antaga det de nu mera än förr måst inställas. Vål är det möjligt, att arbetsgifvarne söka begagna sig af de närvarande konjunkturerna för att nedtrycka lönen för arbetaren, hvilket, med afseende å nu gällande höga spanmålspriser, måste för denne kännas dubbelt tryckande; men då nöden står för dörren, måste en hvar i sin mån vidkännas densamma och genom all möjlig sparsamhet söka inskränka sina vanliga lefnadsbehof i afvaktan på bättre tider. Dessutom tror jag mig böra hoppas att under sådana förhållanden den bättre lottade delen af befolkningen skall känna sig uppmanad att, hvar och en i mån af tillgång, söka medelst beredande af arbetsförtjenst, bidraga till lindrande af nöden.

Då jag således, på sätt jag redan haft äran nämna, af formela skäl finner mig hindrad att nu ingå i pröfning af de ifrågavarande anslagen,

kan jag icke underlåta yrka, det Kammaren ville bifalla Stats-Utskottets i ämnet afgifna Utlåtande.

Öfverläggningen förklarades vara slutad.

Herr Talmannen hemställde och Kammaren biföll att öfver de i Utlåtandet omförmälda tvänne särskilda utbetalningsfrågor skulle hvar för sig beslutas. I enlighet härmed framställdes först proposition på bifall till hvad Utskottet föreslagit rörande det för vägomläggning mellan Bergsängs lastplats vid sjön Öfre Fryken och Osebohls gästgivaregård ifrågasatta anslag. Denna proposition besvarades med blandade *ja* och *nej*, och då votering begärdes, blef följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet, rörande ifrågasatt anslag till vägomläggning mellan Bergsängs lastplats vid sjön Öfre Fryken och Osebohls gästgivaregård, föreslagit i dess Utlåtande N:o 14,

röstar *ja*;

Den det ej vill,

röstar *nej*;

Vinner *nej*, har Kammaren, enligt Kongl. Maj:ts nädiga Proposition i ämnet, för ifrågavarande vägomläggningsarbete anvisat ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 55,000 R:dr.

Omröstningen utföll med 84 *ja* mot 75 *nej*; och var alltså Utlåtandet i denna del af Kammaren bifallet.

Härefter framställde Herr Talmannen proposition på bifall till hvad Utskottet föreslagit rörande låneunderstöd för sänkning af sjöarne Kalfven och Fegen i Elfsborgs län; och blef äfven i fråga om detta lånebidrag Utskottets hemställan bifallen.

§ 8.

Till behandling företogs härefter Första Kammarens protokollsutdrag, N:o 81, innefattande delgifvande af samma Kammares beslut i afseende å dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2, med förslag till reglementariska föreskrifter för Riksdagen.

Ordet begärdes af

Herr Björck, som yttrade: I det förslag till gemensam arbetsordning för Riksdagens begge Kamrar, som nu ankommit från Första Kammaren, har man, det måste erkännas, tillvägagått med den största grannlagenhet emot Andra Kammarens under förra riksdagen fattade beslut i frågan, men ehuru de i förslaget förekommande afvikande bestämmelser visserligen äro ganska fåtaliga och sannolikt icke komma att föranleda stor meningsskiljaktighet, förmodar jag, att Kammaren i ett ämne af denna vikt icke vill fatta sitt beslut, förrän frågan blifvit utredd äfven af ett Utskott inom denna Kammare. Jag hemställer derföre, att frågan måtte öfverlemnas till behandling af ett Tillfälligt Utskott, vare sig att Kammarerna härför vill tillsätta ett Särskildt sådant, eller medgifva, att något af de redan befintliga tager befattning dermed; i hvilken sednare händelse det kanske vore lämpligast att anlita det Tillfälliga Utskottet N:o 6, som

har till uppgift att behandla alla de motioner, hvilka äro af beskaffenhet att icke kunna hänskjutas till något af de öfriga Utskotten.

Jag anhåller om proposition af detta mitt förslag.

Flere ledamöter hördes instämma i detta Herr Björecks anförande, i öfverensstämmelse hvarmed Kammarén, på Herr Talmannens framställning, beslöt, att ifrågavarande protokollsutdrag jemte deri omförmälda Utlåtande skulle, för frågans vidare utredning, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen, hänvisas till Kammaréns Tillfälliga Utskott N:o 6.

§ 9.

Föredrogos, men bordlades änyo:

Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående bestridande af kostnaderna för allmänt kyrkomöte;

N:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse, angående ungefärliga värdet af Statsverkets egendom;

N:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående ifrågasatt försäljning till Carlskrona stad af några Kronan tillhöriga tomter derstädes;

N:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i fråga om upplåtelse till Westerås stad af Kronans dervarande spanmålsmagasinstomt jemte dertill hörande utmarkslott;

N:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående afstående till Umeå stad af en del utaf landshöfdinge-residenstomten derstädes;

N:o 20, i anledning af väckt motion om lindring i den en del kronoskatte-gatuhus åliggande dagsverksskyldighet till kungsgården Hjelmshult;

N:o 21, i anledning af väckt motion angående inköp för Statens räkning af till skogskultur tjenlig jord, m. m.;

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 3, i anledning af väckt motion om nedsättning af portot för enkel brefvigt till 10 öre; och

Banko-Utskottets Memorial N:o 2, angående verkställd undersökning och granskning af Riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning.

§ 10.

Kammaréns nedannämnde ledamöter erhöilo på begäran ledighet från riksdagsgöromålen, nemligen:

Friherre *Akerhjelm* under tolf dagar, från innevarande dag;

Herr *Stråle* och Herr *Jöns Pehrsson*, hvardera under fjorton dagar från den 23 i denna månad;

Herr *Aman* under tre, Herr *Arfvedson* under fyra, Herr *Harald Ericsson* under fem och Herr *Rydberg* under fjorton dagar från den 24 dennes;

Herr *Anders August Andersson* under fyra dagar från den 25 samt

Herr *Wallén* under fjorton dagar från den 26 i denna månad.

§ 11.

Anmäldes och bordlades:

Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 22, i anledning af väckta motioner angående sättet för utseende af deputerade för markegångstaxornas upprättande;

N:o 23, i anledning af väckta motioner om eftergift af Kronans rätt till danaarf efter tvänne personer;

Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 4, i anledning af väckta förslag dels om dödsstraffets afskaffande och dels om sådan ändring af 2 Kap. 2 § Strafflagen, att detta straff ej finge offentlig verkställas;

N:o 5, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om antagande af en författning angående förändrade föreskrifter i fråga om bysättning, dels ock enskild motion i samma ämne;

N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om antagande af en författning angående bouppteckningars och arfskiftens upprättande i stad;

N:o 7, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af Kongl. Brevet den 22 Mars 1803 och sista momentet i 37 § af 17 Kap. Rättegångsbalken;

N:o 8, i anledning af väckt motion om upphäfvande af frälsemäns forum privilegium;

Första Kammarens protokollsutdrag, *N:o 89*, innehållande *delgifvande* af dess bifall till Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande *N:o 3*, angående väckt förslag om tillåtelse för enskilda läroverk att få sina afgående lärjungars mogenhet pröfvad af egna lärare, under tillsyn af Statens censorer;

Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (*N:o 3*) Betänkanden:

N:o 1 (i samlingen *N:o 1*), angående Herr *O. P. Rylanders* motion, *N:o 91*, om ändring i Kongl. Förordningen den 11 Juli 1862, rörande allmänt ordnande af presterskapets inkomster;

N:o 2 (i samlingen *N:o 2*), i anledning af Herr *Carl Orres* motion, *N:o 19*, angående fördelning emellan kyrkoherdar och komministrar af de pastorala göromålen;

N:o 3 (i samlingen *N:o 3*), i anledning af Herr *Aug. Danielssons* motion, *N:o 304*, angående förändring i Kongl. Förordningen den 8 Februari 1681 i fråga om klockares löneförmåner;

N:o 4 (i samlingen *N:o 4*), med anledning af väckt förslag om ändring i sättet för besluts fattande om förening af klockare- och orgelnistsysslor; samt

N:o 5 (i samlingen *N:o 5*), i anledning af motioner angående ändringar i Kongl. Förordningen den 1 April 1843 rörande prestval;

Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (*N:o 5*) Utlåtanden och Betänkanden:

N:o 1 (i samlingen *N:o 6*), i anledning af Herr *Åke Anderssons* motion, *N:o 322*, om ändring i expeditionstaxans föreskrifter i afseende å lösen för bouppteckningars inregistrerande vid domstol;

N:o 2 (i samlingen N:o 7), i anledning af väckt motion, rörande förändradt sätt för uppbärandet af den församlingarne tillkommande skyddsafgift;

N:o 3 (i samlingen N:o 8), i anledning af väckt motion angående förändring i gällande expeditionstaxa;

N:o 4 (i samlingen N:o 9), i anledning af särskilda motioner, rörande förändradt sätt för uttagande hos vederbörande af frälserränta och augmentsränta, då de icke godvilligt erläggas;

N:o 5 (i samlingen N:o 10), i anledning af väckt motion derom, att uppbörden af kronoutskylderna måtte på tvänne terminer fördelas;

N:o 6 (i samlingen N:o 11), i anledning af väckt förslag om sådan förenkling af sättet för utsökande af undsättningsmedel, som tillika medförde lindring i de med indrifningen förenade kostnader;

N:o 7 (i samlingen N:o 12), i anledning af väckt motion om förändring i sättet för indrifning af resterande kommunalutskylder; och

Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 2) Betänkande N:o 1 (i samlingen N:o 13), i anledning af Herr *August Danielssons* motion, N:o 305, angående åtgärders vidtagande till förekommande af spanmålsbrist i rikets nordliga län.

§ 12.

Protokollsutdrag rörande de under §§ 5, 6, 7 och 8 här ofvan an-tecknade ärenden upplästes och godkändes.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

H. Ljusberg.

Ondsdagen den 26 Februari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollet för den 19 i denna månad upplästes och godkändes.

§ 2.

Upplästes nedanintagna tvänne protokoll, hållna den 22 dennes hos de Kamrarnes valmän, som, enligt 68 § Riksdags-ordningen, ega att utse Riksdagens Justitie-ombudsman och hans efterträdare, nemligen: